

PAPER DETAILS

TITLE: GÜNDEM BELİRLEME VE ÇERÇEVELEME TEORİLERİ BAĞLAMINDA TASS VE UKRINFORM HABER AJANSLARININ RUSYA-UKRAYNA SAVAS SUNUMLARININ İNCELENMESİ

AUTHORS: Emircan TOKGÖZ,Nural İMIK TANYILDIZI

PAGES: 61-92

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2901326>

Yayın Geliş Tarihi: 18.01.2023
Yayına Kabul Tarihi: 14.02.2023
Online Yayın Tarihi: 15.03.2023
<http://dx.doi.org/10.16953/deusosbil.1238337>

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi
Cilt: 25, Sayı: 1, Yıl: 2023 Sayfa: 61-92
E-ISSN: 1308-0911

Araştırma Makalesi

GÜNDEM BELİRLEME VE ÇERÇEVELEME TEORİLERİ BAĞLAMINDA TASS VE UKRİNFORM HABER AJANSLARININ RUSYA-UKRAYNA SAVAŞ SUNUMLARININ İNCELENMESİ

Emircan TOKGÖZ*

Nural İMİK TANYILDIZI**

Öz

Gündem belirleme teorisi, haber medyasında sıklıkla tekrarlanarak öne çıkarılan konuların ve bu konuların anlatım tarzlarının kamuoyu, medya ve siyaset gündemlerini etkileyebildiğini ileri sürmektedir. Bu tez, alanda yapılmış çalışmalarla defalarca doğrulanmıştır. Gündem belirleme, çerçeveleme teorisiyle birlikte, medya etkilerinin en önemli teorilerindendir. Bu teoriler haber medyasında gündem konularının seçilerek oluşturulduğunu vurgulamaktadır. Seçilerek aktarılan kamu sorunları veya özenle hikâyeleştirilen diğer herhangi bir haber nesnesi, kamuoyunun olay ve olgulara ilişkin bakışını şekillendirebilmektedir.

Bu çalışmada, haber medyasının en tepesinde yer alan haber ajanslarının Rusya-Ukrayna savaşını sunumları gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kapsamında araştırılmıştır. Rus haber ajansı TASS ve Ukrayna haber ajansı Ukrinform savaşan ülkelere ait ajanslar olarak seçilmiştir. Savaşın ilk günü yayınladıkları ilk yüz haber incelenmiştir. Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Analizler sonucunda, ajansların savaşla ilgili konuları farklı hikâyelerle aktardıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Savaş, Haber Ajansı, Gündem Belirleme.

Bu makale için önerilen kaynak gösterimi (APA 6. Sürüm):

Tokgöz, E. & İmik Tanyıldızı, N. (2023). Gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri bağlamında Tass ve Ukrinform haber ajanslarının Rusya-Ukrayna savaş sunumlarının incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25 (1), 61-92.

* Öğr. Gör., Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Pazarlama ve Reklamcılık Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-0138-2894, e.tokgoz@alparslan.edu.tr.

** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, ORCID ID: 0000-0002-9177-759X, nimik@firat.edu.tr.

Bu çalışma için etik kurul onayına ihtiyaç duyulmamıştır.

EXAMINATION OF RUSSIA-UKRAINE WAR PRESENTATIONS OF TASS AND UKRINFORM NEWS AGENCIES IN THE CONTEXT OF AGENDA SETTING AND FRAMING THEORIES

Abstract

Agenda setting theory argues that the frequently repeated issues in the news media and their narrative styles can affect the public, media and political agendas. This thesis has been repeatedly confirmed by studies in the field. Agenda setting, together with the framing theory, is one of the most important theories of media effects. These theories emphasize that the agenda topics in the news media are formed by selection. Selected public issues or any other news object carefully narrated can shape the public's view of events and phenomena.

In this study, the presentations of the Russia-Ukraine war by the news agencies at the top of the news media were investigated within the scope of agenda setting and framing theories. The Russian news agency TASS and the Ukrainian news agency Ukrinform were chosen as the agencies of the warring countries. The first hundred news published on the first day of the war were examined. Content analysis method was used in the research. As a result of the analysis, it was determined that the agencies conveyed the war-related issues with different stories.

Keywords: Russia, Ukraine, War, News Agency, Agenda Setting.

GİRİŞ

Bilgi, insani temel ihtiyaçlar arasındadır. Toplumsal bir varlık olan insanın diğerleriyle ve doğayla uyumlu bir hayat sürebilmesi için içerisinde yaşadığı çevreyi anlamlandırması gerekmektedir. Bu anlamlandırma süreci ancak çevrenin ihtiyaç duyulan veya merak edilen bilgisinin elde edilmesi yoluyla gerçekleşebilir. İnsan hayatının birçok yönden küresel hale geldiği günümüzde ilgi duyulacak, bilgi gerektirecek, elde edilen bilgilerle anlaşılacak ve yorumlanacak çevre de küresel olarak genişlemiştir. Bu nedenle dünyada olup biten gelişmelere dair bilgilerin ilgililere aktarılması işi önemli bir iş kolu olarak gelişmiştir.

Haber ajansları, haberlerin dünya çapında ‘üreticileri veya toptancıları’ (Girgin, 2002, s. 110) konumlarıyla küresel ölçekte bilgi akışını kontrol eden önemli merkezlerdendir. Dolayısıyla dünyanın algılanmasında ve olaylara ilişkin kararların verilmesinde önemli etkileri olabilecek kaynaklar arasındadır. Gündem belirleme ve çerçeveleme, haber medyasının bu etkilerini vurgulayan teoriler arasındadır. Gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kısaca, haber medyasında sıklıkla yer bulan konuların ve bu konuların belirli özellikleriyle tasvir ediliş tarzlarının, insanların meselelere yaklaşım ve yorum tarzlarını etkilediğini iddia etmektedir.

Gündem belirleme teorisi ilk defa, ABD’de gerçekleşen bir seçim kampanyası çerçevesinde Maxwell McCombs ve Donald Shaw (1972) tarafından

test edilmiştir. Bu ilk çalışmada, haber medyasının siyasi gerçeklikler veya belirli konular hakkındaki bilgileri seçerek gösterdiği ve bunun, olgulara dair gerçekliği şekillendirdiği ortaya konmuştur. Bu çalışmanın ardından gündem belirleme teorisi kapsamında yüzlerce çalışmanın yapıldığı ve teorinin de günümüze kadar çeşitli aşamalardan geçerek zenginleştiği ifade edilmektedir (Russell Neuman vd., 2014, s. 1)

Gündem belirleme çalışmaları ağırlıklı olarak medya gündemleri ile kamu gündemlerinin karşılaştırılması (Alyukov, 2022; Vu vd., 2014) veya medyalar arası gündemlerin aktarımı (Cheng vd., 2016; Du, 2012; Guo & Vargo, 2017; Rieger vd., 2021) şeklinde yapılmaktadır. Son dönemlerde özgür internet ortamlarının gündemleri ile siyasi gündemlerin etkileşimi (Gilardi vd., 2022) gibi konular dikkat çekmektedir. Çalışmalar gündem belirleme teorisinin geçerliliğini sürekli ortaya koymaktadır. Rusya örneğinde ortaya konulduğu gibi (Alyukov, 2022), haber ajanslarının siyasi işlevleri ve gündem belirleme etkileri oldukça önemli görülmektedir.

Bu çalışmada ise, çeşitli taraflar arasında bir gündem karşılaştırması yapılmamıştır. Rusya-Ukrayna savaşının bu ülkelerin haber ajansları tarafından dünyaya nasıl sunulduğu araştırılmıştır. Uluslararası toplumun yoğun ilgisini çekebilecek, belirsizlik düzeyi yüksek savaşın Rus haber ajansı TASS ve Ukrayna haber ajansı Ukrinform tarafından nasıl hikâyeleştirildiği gündem belirleme ve çerçeveleme teorilerinden hareketle incelenmiştir. Analiz sonucu ortaya çıkan savaşa ilişkin konuların çerçevesi ile dünya kamuoyunun bu savaşa ilişkin algıları arasında benzerlikler veya farklılıklar olabilir. Siyasi, ekonomik, toplumsal veya kültürel sonuçları olabilecek medya etkilerine karşı dikkatli olunmasının hatırlatılması noktasında bu çalışma önem taşımaktadır.

GÜNDEM BELİRLEME TEORİSİ

Kitle iletişim araçları belirli sosyal konulara ve sorunlara dikkat çekmektedir. Medyanın dikkat çektiği konular ve sorunlar, bir başka deyişle medya gündemi, halkın farkındalığını, politika gündemini ve politikayı etkileyebilmektedir (Berger, 2001, s. 94). Birçok çalışmada, haber medyasının bu etkilerini ortaya koyan ve gündem belirleme teorisi kapsamında yapılan ilk önemli çalışmanın McCombs ve Shaw'a (1972) ait olduğu belirtilmektedir (Du, 2012; Grzywinska & Borden, 2012; Kazun, 2017; McCombs vd., 2014). Araştırmalarda binlerce atıf almış gündem belirlemenin bu ilk örnek çalışmasında, haber medyasının siyasi gerçeklikler veya belirli konular hakkındaki bilgileri seçerek gösterdiği ifade edilmektedir. Bu seçme ve göstermenin, gerçekliği şekillendirmede önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Haber tüketicileri, belirli bir konu hakkında önem verilmesi gereken noktaları, medyanın ilettiği bilgi miktarından ve bu bilgilere yapılan vurgudan öğrenmektedir. Kısacası kitle iletişim araçlarının

herhangi bir meselede önemli konuları belirleyebildiği veya diğer bir ifade ile ‘gündemi’ belirleyebildiği ileri sürülmektedir (McCombs & Shaw, 1972, s. 176).

Bununla birlikte medyanın gündem belirleyici rolü fikri daha önce farklı bilim adamları tarafından tartışılmıştır. Teorinin kökenleri Walter Lippmann’ın 1922 tarihli ‘Kamuoyu’ kitabına dayandırılmaktadır. Lippmann, kitapta yer alan ‘dışarıdaki dünya ve zihnimizdeki resimler’ başlıklı bölümde bu fikri ortaya koymuştur. Gündem belirleme teorisinin entelektüel babası olarak görülen Lippmann, haber medyasının, doğrudan deneyimlememiz imkânsız olan uçsuz bucaksız dünyaya açılan pencere olduğunu ve bu nedenle bu dünyayı nasıl algıladığımızı belirlediğini dile getirmiştir (Lippmann, 2020, s. 49). 1963’te Bernhard Cohen ise, medyanın insanlara ne düşünceleri gerektiğini söylemediğini, ancak hangi konuların önemli olduğuna işaret ettiğini öne sürmüştür. McCombs ve Shaw’un, 1968 tarihinde Kuzey Karolina Chapel Hill’deki başkanlık kampanyasında medyanın rolünü konu aldıkları çalışma ise gündem belirleme kavramını tanıtan ilk ampirik çalışma olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışma, medyanın ‘dışarıdaki dünya ile zihnimizdeki resimler’ arasında bir köprü rolü oynadığını göstermiştir (Grzywinska & Borden, 2012, s. 5; McCombs & Valenzuela, 2007, s. 45).

Bu önemli fikirlerin ve çalışmaların ardından gelişen teori, özetle, medya tarafından belirli nesnelerin (hakkında haber yapılanlar veya konular) veya nesneleri tanımlayan niteliklerin belirgin hale getirilerek halkın zihnine aktarılabilceğini iddia etmektedir. Bununla birlikte, medyalar arası gündemin de bu şekilde belirlenebileceği ifade edilmektedir. Özellikle seçkin medya gündemleri, diğer ikincil medya gündemlerini etkileyebilmektedir (Guo & Vargo, 2017, s. 5; Lim, 2011, s. 170).

Gündem belirleme teorisinin merkezinde, gündemlerde bir konunun varlığı veya yokluğu gibi basit ama güçlü bir kavram bulunmaktadır. Medya gündeminde görünen konuların kamuoyunda dikkat çektiği ve tartışıldığı, görünmeyen konuların ise kamuoyunun gündeminde de yer almadığı ifade edilmektedir. Bu nedenle medya gündeminin, örneğin siyasi katılımı yönlendirebilen güçlü etkilere sahip olduğunu söylemek mümkündür (Berger, 2001, s. 112; Kazun, 2017, s. 4739). Araştırmacılara göre medyanın gündem belirleme yeteneği, toplumsal uzlaşmayı teşvik etmek ve topluluk duygusu oluşturmak gibi güçlü rolleri yerine getirmektedir (Aruguete, 2017, s. 45). Walter Lippmann’ın: “*medya, insanları karmaşık modern toplumda birbirine bağlamaktadır*” sözünden hareketle medya gündeminin bir bakıma toplulukların oluşmasını sağladığı ve böylelikle birlikte yaşanan fiziki çevrenin ve içerisinde gerçekleşen olayların zihinsel olarak haritalandırılıp anlamlandırıldığı ifade edilmektedir (McCombs vd., 2014, s. 794).

Medya etkilerine ilişkin önemli teorilerden biri olan gündem belirleme teorisinde (Du, 2012, s. 21) kullanılan kavramlardan biri, erişilebilirlik kavramıdır. Medyanın bilişsel etkileri, erişilebilirlik ve uygulanabilirlik etkileri olarak iki

kategoriye ayrılabilir. Erişilebilirlik etkisi, belirli fikirlerin medyada tekrar tekrar vurgulanması sonucu ortaya çıkmaktadır. Psikolojik bir mekanizma olarak erişilebilirlik, medya tarafından öne çıkarılan fikirlerin, bellekten daha kolay geri alınabilir ve kullanılmalarının daha olası hale gelebilir olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla daha erişilebilir fikirlerin kullanılma olasılığının daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Uygulanabilirlik etkisi ise, algılanan mesaj ile mevcut bilgi arasındaki eşleşmeye atıfta bulunmaktadır. Bir medya mesajı ile mevcut bilgi arasındaki örtüşme yeterli olduğunda, diğer bir deyişle belleğin sahip olduğu şemalara uygun mesajlar alındığında, medya etkisinin ortaya çıkacağı ifade edilebilir (Alyukov, 2022, ss. 339-340).

Teorisyenlere göre gündem belirleme etkileri, halkın bir konuya aşinalığına bağlı olarak değişebilmektedir. İnsanların günlük yaşamlarında uğraştıkları yakın sorunlar, rahatsız edici sorunlar olarak adlandırılmaktadır. Bireylerin günlük hayatlarında kendi başlarına deneyimleyemediği veya doğrulayamadığı uzak sorunlar ise, göze batmayan sorunlar olarak kabul edilmektedir. Medyanın gündem belirleme etkisinin göze batmayan konular veya sorunlar üzerinde daha güçlü olduğu ileri sürülmektedir. Çünkü uzak ve deneyimlenemeyen meselelerde tek bilgi kaynağı medyadır. Bu açıdan örneğin uluslararası haberlerin, göze batmayan konulara güzel bir örnek olarak kabul edildiğinden, kamuoyu üzerinde daha büyük etkileri olacağı varsayılmaktadır (Besova & Cooley, 2009, s. 224; McCombs & Valenzuela, 2007, s. 47). Medyanın erişilebilirlik ve uygulanabilirlik ile ilgili gündem belirleme etkilerini, göze batmayan ve rahatsız edici sorunlar ile ilişkilendirmek de mümkündür. Buna göre, göze batmayan konuların erişilebilirlik etkisinin artırılması sonucu, yani medyada sıklıkla vurgulanması ile halkın, siyasetin ve medyanın gündemine aktarılması mümkündür denilebilir.

Birinci Düzey Gündem Belirleme ve Hazırlama Teorisi

Birinci düzey gündem belirleme, haber medyasının bazı konuları daha belirgin hale getirerek kamu gündemini etkileyebildiğini açıklamakta ve temel gündem belirleme veya orijinal gündem belirleme teorisi olarak adlandırılmaktadır (McCombs & Shaw, 1972; McCombs vd., 2014, s. 782). Gündemler arasında bazı konuların öne çıkmasıyla haber konularına ilişkin bir belirginlik oluşmakta ve sonrasında belirgin olanların kamu gündemine dönüşmesi mümkün olabilmektedir. Bu düzey, hazırlama kavramıyla da ifade edilen gündem belirlemenin birinci düzeyi olarak görülmektedir (Grzywinska & Borden, 2012, s. 5). Birinci düzey gündem belirleme çalışmalarında, konuların veya nesnelerin medya ve kamu gündemlerindeki belirginliğinin araştırıldığını ifade etmek mümkündür.

Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki ilk önemli etkisinin, konu önceliklerinin belirlenmesi olduğunu, yani ne hakkında düşünülmesi gerektiğinin belirlendiği ifade edilebilir. Aile, mahalle ve işyeri dışındaki dünyayla bağlantı, gazeteciler ve medya kuruluşlarının oluşturduğu gerçekliklerle kurulmaktadır. Zaman ve mekân kısıtlamaları nedeniyle kitle iletişim araçları, dikkatlerini haber

değeri taşıyan birkaç konuya odaklanmaktadır. Böylece, medyada zamanla öne çıkan konular genellikle kamuoyunda da öne çıkmaktadır. Hangi konuların, kişilerin ve sorunların günün en önemlileri olarak algılanmasını sağlama becerisine kitle iletişim araçlarının gündem belirleme rolü denmektedir (McCombs & Valenzuela, 2007, s. 45). McCombs ve Valenzuela'nın bu ifadelerinden hareketle medyanın, birinci düzey gündem belirleme aşamasında insanları belirsizlik taşıyan dış dünyaya, belirli konular üzerinden, ilk etapta hazırlamaya bağladığını ifade etmek mümkündür.

Dış dünyanın bilinmesi, çeşitli olgular ve yaşanan olaylar hakkında belirli bir anlamlı ilişkiler ağının kurulması, kişisel ve toplumsal bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Özellikle ilgi düzeyi ve belirsizlik düzeyi yüksek meselelerde medyaya duyulan ihtiyacın ve dolayısıyla iletilere verilen tepkinin düzeyi arttığı vurgulanmaktadır (McCombs vd., 2014, s. 784). Birinci düzey gündem belirleme veya hazırlama teorisi, haber medyasının, insanların çeşitli toplumsal meseleleri değerlendirmek için kullandıkları standartları etkilediğini varsaymaktadır (Alyukov, 2022, s. 339). Somut olarak, belirli bir konu (örn. göçmenlik) hakkında ne kadar çok haber olursa, bu konu vatandaşların zihninde o kadar erişilebilir hale gelmektedir. Hazırlama teorisi, bu en erişilebilir konuların daha sonra siyasi aktörlerin yargılarında, örneğin seçimlerde, değerlendirme kriterleri olarak hizmet ettiğini varsaymaktadır. Bu durum 'sorun sahipliği teorisi' ile ilgili görülmektedir. Sorunların 'sahibi' olarak algılanan taraflar, bu sorunların gündemde tutulmasından dolayı kar ya da zarar edebilmektedir. Örneğin göçmenlik konusunda yapılan haberlerin olumsuz olmasının, seçimlerde göçmen karşıtı partilere pozitif katkılar sağlayabileceği belirtilmektedir (Damstra vd., 2021, s. 99). Göçmenlik konusunun gündemde tutulması, birinci düzey gündem belirleme ile ilgili olarak dikkatleri çekmektedir. Bu meselenin olumsuz olarak sunulması ise, ikinci düzey gündem belirleme kapsamına girmektedir.

İkinci Düzey Gündem Belirleme ve Çerçeveleme Teorisi

Haber medyasının gündem belirleme rolünün, kamuoyunun dikkatini belirli bir dizi konuya odaklamakla (birinci düzey) sınırlı olmadığı, aynı zamanda haberlerdeki konulara ilişkin bir anlayış ve bakış açısı da kazandırdığı belirtilmektedir. Bir gündemi tanımlayan maddeler olarak 'nesneler' gündem belirleme araştırmalarında, genel olarak kamu sorunlarını ifade etmektedir. Ayrıca kamuya mal olmuş kişiler, kuruluşlar, ülkeler veya ilgi odağı olan başka herhangi bir şey de nesne olabilmektedir. Bu nesnelerin her biri, kendilerini tanımlayıcı çok sayıda niteliğe ve karakteristiklere sahiptir. Medyada bu niteliklerin bazıları vurgulanırken, diğerleri daha az dikkat çekmekte ve çoğu hiç ilgi görmemektedir. Nesnelerin belirginliği farklılık gösterdiği gibi, her nesnenin nitelikleri de değişmektedir. Bu nedenle, her nesne için, gazetecilerin ve daha sonra kamuoyunun haber nesneleri hakkında ne düşündüklerinin önemli bir bölümünü oluşturan bir nitelik gündemi bulunmaktadır. Nitelikli haber gündeminin halk

üzerindeki etkisi, gündem belirlemenin ikinci aşaması olarak adlandırılmaktadır. Gündem belirleme araştırmalarında ilk aşama, nesne belirginliğinin aktarımı, ikinci aşama ise, nitelik belirginliğinin aktarımıdır. Örneğin bir seçim sırasında, kampanya yöneticileri adaylarının dikkat çekmesini ve öne çıkmasını sağlamaya çalışırsa bu durum birinci düzey gündem belirlemeyle ilgilidir. Ayrıca, belirli niteliklerin vurgulanması ile adaylara bir imaj oluşturulmaya çalışılır. Bu ise, ikinci düzey gündem belirleme ile ilgilidir (McCombs & Valenzuela, 2007, s. 47).

Özellikli veya nitelikli gündem belirleme olarak adlandırılan ikinci düzey gündem belirlemenin, geleneksel birinci düzey gündem belirleme ile çerçeveleme araştırmasının birleşiminden doğduğu belirtilmektedir (Besova & Cooley, 2009, s. 224). Çerçeveleme, medya etkilerini açıklayan klasik teorilerden biridir. Buna göre medya, haberleri anlaşılması kolay yorumlayıcı paketler ve çerçeveler içinde sunmaktadır (Alyukov, 2022, s. 340). Dolayısıyla ikinci düzey gündem belirleme ve bağlantılı olan çerçeveleme, gündemlerin (belirgin nesnelerin) öne çıkan nitelikleri ile ilgilidir. Bu alandaki araştırmalar, haber medyasının nesnelerin belirli yönlerini vurgularken diğerlerini de göz ardı ederek paydaşların nesneler hakkında bir anlayış geliştirmelerine yardımcı olduğunu göstermektedir. Çerçeveleme araştırmasıyla bağlantılı olarak, ikinci düzey gündem belirleme literatürü, medyanın, nesneler hakkında ‘nasıl düşünüleceğini’ söyleyerek kamuoyunu değiştirmede bir rol oynadığını öne sürmektedir (Cheng vd., 2016, s. 746).

Medyada çerçeveleme, haber tüketicisi için belirli bir problemin tanımını ve nedensel yorumunu teşvik etmektedir. Bu etki, algılanan bir gerçekliğin bazı yönlerini seçmek ve bunları iletilen bir metinde daha belirgin kılmak sonucunda oluşmaktadır. McCombs ve Valenzuela’ya göre çerçeveleme, bir nesnenin medyada veya halk tarafından nasıl tasvir edildiğine göre tanımlandığında gündem belirleme teorisine yaklaşmaktadır. Daha soyut ve her şeyi kapsayan süreçleri içerdiğinde ise bu iki kavram birbirinden ayrılmaktadır (2007, s. 48). Gündem belirlemeye yakın olan çerçeveleme etkisi, çoğu durumda haber başlıkları ile dahi mümkün olabilmektedir. Araştırmalar, hikâyenin kendisi adil ve açık olsa bile, başlığın çerçevesinin okuyucunun düşünme şeklini çarpıtmasının muhtemel olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü çoğu günümüz haber tüketicisinin, nadiren manşet dışındaki haberleri okuduğu belirtilmektedir (Kamyanets, 2022, s. 89).

HABER AJANSLARI

Haber ajanslarının çok yönlü bir tanımı şu şekilde yapılmıştır: *Haber ajansı, hukuki statüsü ne olursa olsun, genel anlamda haberleri, gerçekleri gösteren ve tanımlayan, aktüalite belgelerini bulup, bunları kitle iletişim araçlarına onları ikna etmenin dışında kalmak üzere yayan, yasaların hükümlerine, ticaret kurallarına uygun, olanak verdiği ölçüde tam ve tarafsız bir hizmet götüren kuruluştur* (Tokgöz, 2000’den akt. Şahin, 2013, s. 197). Bu tanımlama, haber ajanslarının gerçekleri tarafsız şekilde ilettiğine işaret etmektedir.

Diğer bir tanımda ise: “Bilgiyi toplayan, derleyen ve talep edenlere bir ücret mukabilinde ileten kuruluşlardır” (Bengi, 2019, s. 453) şeklinde ticari birer kuruluş oldukları vurgulanmıştır.

Bilginin ekonomik bir değer olarak anlaşılmasına ve üretilip dağıtılmasına (pazarlanmasına) yol açan gelişme, Sanayi Devrimi’nden itibaren yükselen serbest piyasa düzenidir. Küresel ölçekte yayılmaya başlayan ekonomik faaliyetler, yeni pazarlara ilişkin piyasa bilgileri edinme ihtiyacını beraberinde getirmiştir. Bilgi ve iletişim alanında duyulan bu ekonomik ihtiyacı karşılamak için haber ajansları ortaya çıkmıştır. Ardından siyasi iletişim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 19. yüzyılın sonlarından itibaren ortaya çıkan yeni bağımsız devletler, kendilerini iç ve dış kamuoyuna anlatabilmenin en etkili yolunun bir haber ajansı kurmak olduğunu görmüşlerdir. Bu nedenle kendi milli ajanslarını kurmuşlardır (Bengi, 2019, s. 453).

Siyasi ve ekonomik olarak, ilk gazetenin yayınlandığı 17. yüzyılın başlarından itibaren bir güç ve kazanç aracı olarak kullanılan haber medyası, zamanla dünya çapına yayılan haber pazarında yetersiz kalmıştır. Dünya genelinde haber toplayıp iletecek bir yapılanması ve bunun maliyetini karşılayacak gücü bulunan haber ajansları haber medyaları içerisinde etkin bir yer edinmiştir (Girgin, 2002, s. 107). Haber ajanslarının kuruluş amaçlarına bakıldığında, ilk etapta toplumsal hayatın çeşitli boyutlarıyla, ulusları kendi içinde ve diğer uluslarla çıkar ilişkileri çerçevesinde birbirine bağlamak olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla haber ajanslarının uluslararası ve taraflı bir iletişim rolünün ilk zamanlardan itibaren merkezi bir rol olduğunu ifade etmek mümkündür.

Avrupa’da gerçekleşen Sanayi Devrimi’nin geliştirdiği kapitalizm ile ajans haberciliğinin gelişimi arasında sıkı bir ilişki olduğu belirtilmektedir. Ajanslar sayesinde, bilginin yeniden düzenlenmiş halini ifade eden haberler, siyasi iletişimden ekonomiye, kültürden eğlenceye kadar pek çok alana yönelik gereksinimleri karşılayan bir meta olarak toplanıp dağıtılmaktadır. Ajansların ürettiği haberler ile ulusal kimliklerin oluşturulması, emperyalizm, siyasi kontrol ve ekonomik faaliyetler küresel olarak daha mümkün hale gelmiştir (Yanardağolu, 2014, s. 117). Dolayısıyla ekonomi, siyaset, kültür, sanat, uluslararası ilişkiler ve diplomasi gibi toplumsal hayatın çeşitli boyutlarını etkileyen küreselleşmenin, haber ajansları ile gerçekleştiğini ifade etmek mümkündür. Haber akışını uluslararası düzeyde hızlandıran ajanslar, küreselleşmenin bütünleştirici bir parçası olan bilgi ve iletişim hizmetiyle, küresel bilincin oluşumunu ve bireylerin toplumsal yaşam evreninin haritalandığı zihinsel süreçleri etkileyen merkezi bir rol oynamaktadır (Girgin, 2002, s. 108).

Agence France-Presse (AFP), Associated Press (AP), Reuters, United Press International (UPI) ve TASS haber ajansı, dünya çapında haber akışı sağlayan önemli haber ajansları arasında sayılmaktadır. Haber akışının büyük bölümünü sağlayan bu ajanslar ve diğer pek çok haber ajansı, kitlelerin bilgilenmesinde

önemli görevler üstlenmektedir. Ulusal haberlerin ağırlıklı olduğu haber ajansları da ülke içindeki olup bitenlerin aktarılması işlevi görmektedir (Küçükvardar, 2021, s. 1760). Aşağıda bu çalışmada incelenen haber ajansları kısaca tanıtılmıştır.

TASS

Rusya haber ajansı TASS, 1925'te komünist yönetimin etkisiyle ajans faaliyetinin devletleştirilmesi sonucu kurulmuştur (Çakır & Okyay, 2019, s. 43). Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra da Rusya hükümetine ait bir kuruluş olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Merkezi Moskova'da bulunan TASS, dünya çapında 68 büroya sahip uluslararası bir ajans konumundadır (Küçükvardar, 2021, s. 1761).

AP ve Reuters devlet dışı aktörler tarafından kurulmuş ve halen bu özelliklerini korumaktadır. TASS ise, devlet haber ajansıdır. Rusya'nın, başta TASS olmak üzere yurt içinde ve yurt dışında geniş bir ajans ağına sahip olduğu ve bunlar üzerinden kendi çıkarları doğrultusunda haber yaydığı belirtilmektedir (Gadimov, 2014, s. 145).

Ukrinform

Ukrayna'nın tek ulusal haber ajansı olan Ukrinform, 1918'den beri faaliyet göstermektedir. Bölgesel ve yabancı ofis ağına sahiptir. Ajansın, ABD, Kanada, Almanya, Fransa, Avusturya, Belçika, Hollanda, Polonya, Letonya ve Türkiye'de aktif çalışmaları bulunmaktadır. Haberler Ukraynaca, Rusça, İngilizce, Almanca, İspanyolca, Fransızca, Japonca ve Lehçe olarak yayınlanmaktadır. Aboneleri ve ortakları arasında elektronik ve yazılı medya, Ukraynalı TV ve radyo şirketleri, yabancı medya, hükümet ve ticari yapılar, bankalar, elçilikler ve konsolosluklar bulunmaktadır. Avrupa Haber Ajansları Birliği'nin Ukrayna'dan gelen tek üyesi ve aynı zamanda Karadeniz Bölgesi Ulusal Haber Ajansları Birliği'nin bir üyesidir (Ukrinform, 2022).

HABER AJANSLARININ GÜNDEM BELİRLEME ROLÜ

Medyanın gündem belirleme etkisinin, özellikle dış haberler konusunda yüksek olduğu belirtilmektedir. Çoğu insanın yabancı ülkeler hakkında ilk elden bilgilere sahip olmaması, medyanın diğer ülkelerin nasıl algılanması gerektiğini etkili şekilde belirleyebilmesine neden olmaktadır (Besova & Cooley, 2009, s. 239). Bu açıdan haber ajanslarının, uluslararası haber toplama ve yayma yetenekleri sayesinde, ülkelerin içinde ve dışında meydana gelen savaşlar, ekonomik değişimler, terör saldırıları veya felaketlerle ilgili insanların fikir sahibi olmaları üzerinde etkili olduğu söylenmektedir. Diğer taraftan, insanların fikir ve kararları üzerinde belirleyici bir etkisi olmadığı da ileri sürülmektedir. Ancak, uzak ve belirsiz bir olgu veya olay hakkında bilgi sağlanması ve ilgili konuların düzenlenmesi yoluyla insanların dikkat ettiği gerçekleri ve tartışma sırasını etkili bir şekilde kontrol edebileceği ifade edilebilir (Cui & Fan, 2022, s. 97). Bu

açılardan dış haberler kavramını, insanın özel hayatının dışında kalan ve kendisine belirsiz olan dünyanın tamamı olarak anlamak doğru olabilir. Belirsizlik düzeyi ve bu belirsizliğe ilgi düzeyi ne kadar yüksek olursa haber medyasının etkisi de o kadar yüksek olacaktır.

Hem kamunun hem de siyasi seçkinlerin gündemini belirlemede etkili olan haber medyasının (Langer & Gruber, 2021, s. 335), ‘intermedya gündem belirleme’ olarak adlandırılan medyalar arası gündem belirleme etkileri de araştırmalara konu olmaktadır. Yüksek statülü haber kuruluşları olarak ifade edilen AP gibi haber ajanslarının, diğer medya gündemlerini belirleyebildiği bu araştırmalarda ortaya konmaktadır. Medya gündemlerinin belirlenmesinde haber kaynakları ve haber normları kadar haber ajanslarının da büyük bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Du, 2012, s. 22; Guo & Vargo, 2017, s. 5). Yerel ve haberlere ulaşma imkânları kısıtlı medya kuruluşlarına dünyanın ilgi ve belirsizlik düzeyi yüksek haberlerini abonelikler üzerinden ileten haber ajanslarının bu rolü anlaşılması kolay bir durumdur. Bunun yanında haber ajanslarının, eşik bekçilerinin olmadığı ve özgür tartışmaların yapılabildiği internet ortamında da etkili gündem belirleme rolü oynadığı görülmektedir. Roberts ve diğerlerinin çalışmasında (2002) bu rol tespit edilmiştir. Haber ajansları ve elit medya kuruluşları göçmen sorunu, sağlık sorunları ve vergiler gibi konularda internet tartışmalarını yönlendirebilmektedir (Roberts vd., 2002, s. 462).

Haber ajanslarının günlük gazeteler gibi medyaları derinden etkilediği birçok çalışmada belgelenmiştir (Vargo & Guo, 2017, s. 4). Toplumsal olayları veya siyasi liderleri değerlendirmek ve bir fikir oluşturmak için hangi konuların önemli olduğunu belirlemek noktasında güvenilen gazetelerin ve televizyon haber programlarının benzer hikâyelere yer vermesi, sorunlar ve nitelikler hakkında kamuoyunun etkilenme oranını yükseltmektedir (Lim, 2011, s. 167). Bu açıdan düşük seviyeli haber medyasına bilgi sağlayan büyük haber ajanslarının birbiri ile uyumlu olarak, homojen konular ve nitelikler içeren hikâyeler yayınlamasının, gündem belirleme etkisini artıracığı söylenebilir. Ancak bu durumun, konulara tek taraflı bir bakış açısı ile yaklaşılmasını ve yanlı haberlerin gerçekmiş gibi algılanmasını beraberinde getireceği de açıktır denilebilir. Tek taraflı ve alternatif yorumları yok eden medya anlayışının otoriter rejimlerde daha baskın olduğunu söylemek mümkündür. Örneğin, McCombs ve diğerlerine göre, Kuzey Kore’de medya ve halk arasında yüksek düzeyde gündem benzerliğinin olabileceği ileri sürülmektedir (2014, s. 794).

Uluslararası haber kapsamını etkileyen haber ajansları, özellikle otoriter rejimlerde devlet kontrolünde olanlar, aynı zamanda bağlı oldukları ülkelerin propaganda ve kamu diplomasisi aracı olabilmektedir. Farklı rejimlere sahip devletlerin, gerek baskı altına alabilmeleri gerekse de halkla ilişkiler faaliyetleri ile yönlendirebilmeleri sonucunda, haber ajanslarını birer yumuşak güç unsuru olarak etkili şekilde kullanabildikleri ileri sürülmektedir (Rieger vd., 2021, ss. 5-6). Bir

üst yapı olarak haber medyasının herhangi bir toplumda belirli bir siyasi güce veya sermayeye hizmet ettiği iddia edilmektedir. Bu bakış açısından haber medyasının ana faaliyeti: “*modern siyasi sistemi desteklemek için belirli siyasi fikirleri, siyasi tutumları ve siyasi duyguları aktarmaya yönelik haberlerle kamuoyu oluşturma yoluyla izleyicilerin dikkatini siyasi olaylara çekmektir*” şeklinde ifade edilmektedir. Bu nedenle, haber medyasının gerçeklerin anlaşılması, kamuoyu yönlendirmesi, gündem belirleme ve hükümet denetimi gibi konulardaki etkisinin göz ardı edilemeyeceği belirtilmektedir (Cui & Fan, 2022, ss. 99-100). Bu nedenle yerel veya daha küçük haber medyasının, kaynak olarak kullandığı haber ajanslarına karşı daha dikkatli olmaları gerektiği önerilebilir. Tarafsızlığı ve gerçekliği şüpheli hikâyelerin veya yalan haberlerin kendi kamuoyuna yayılmasını önlemeye çalışan bir habercilik anlayışının geliştirilmesi bu noktada önem taşımaktadır denilebilir.

Yumuşak güç kullanımı ve propaganda amaçlı haberlerin yayılımı konusunda bir araç olarak kullanılabilen haber ajanslarının sahte olabilecek haberlerine karşı bilinçli olunması uyarısı önemlidir. Bununla birlikte, Vargo ve diğerlerinin çalışmasında (2018, s. 2), haber güvenilirliği açısından da ajansların değerini vurgulayan ifadeler rastlanmaktadır. Buna göre, sosyal medya gibi internet uygulamalarından yayılan sahte haberlere karşı haber ajanslarının bir kontrol kuruluşu olabileceği ve sahte habercilikle mücadele edebilecekleri belirtilmektedir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu bölümde araştırmanın amacı, yöntemi, evren ve örnekleme, sınırlılıkları ve analizleri açıklanmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Rusya resmi haber ajansı TASS ve Ukrayna resmi haber ajansı Ukrinform haberlerinde Rusya-Ukrayna savaşının nasıl sunulduğunu tespit etmektir. Bu amaçla TASS ve Ukrinform haberleri, gündem belirleme ve çerçeveleme teorisi kapsamında incelenmiştir.

Araştırmanın Önemi

Araştırma, gündem belirleme ve çerçeveleme teorisi kapsamında yapılmıştır. Teorik kısımda açıklandığı gibi gündem belirleme, haber medyasının herhangi bir meseleye ilişkin bazı konuları yoğun olarak tekrarlamak suretiyle öne çıkardığını ve bu durumun haberin tüketicilerini etkilediğini ileri sürmektedir. Çerçeveleme ise, öne çıkan konular ve ele alınıp biçimleriyle haber konusunun belli bir yönde algılanmasını sağlanması olarak özetlenebilir. TASS ve Ukrinform hem savaşın fiili taraflarının ajanslarıdır hem de ajansların dünya haber medyasını da etkileyebilecek uluslararası rolleri bulunmaktadır. Bu açılarından her iki ajansın savaş sunum haberleri, Rusya ile Ukrayna'nın resmi olarak savaş uluslararası

topluma nasıl anlatmak istediklerini ortaya koyabilir. Bilgilerin iki düşman taraf bakış açısıyla nasıl farklı verilebileceği değerlendirilebilir. Savaş bilgilerini edinirken ve bir karara varırken bu anlatım farklılıklarının etkisi göz önünde tutulabilir. Bu nedenle bu çalışma önem taşımaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi (Berelson, 1952, s. 18): “Açık iletişim içeriklerinin nesnel, sistematik ve nicel bir biçimde ortaya konulmasını sağlayan bir araştırma tekniği” olarak tanımlanmaktadır. İçerik analizinde, metinden elde edilen gerçekler, anahtar kategorilerin yüzdesi veya gerçek sayıları olarak ifade edilen sıklık şeklinde sunulur. İçerik analizinin amacı, toplanan verileri organize etmek, anlamlandırmak ve ondan gerçekçi sonuçlar çıkarmaktır (Bengtsson, 2016, s. 8). İçerik analizi, metinden çıkarılan geçerli yorumların bir dizi işlem sonucu ortaya konulduğu bir araştırma tekniğidir. Bu yorumlar, mesajın göndereni, mesajın kendisi ve mesajın alıcısı hakkındadır (Weber: 1989, s. 5).

Çalışmada, savaşın başladığı ilk gün olan 24 Şubat 2022 tarihinde TASS ve Ukrinform haber ajanslarında yayınlanmış ilk 100 haber incelenmiştir. Bu haberler öncelikle değerlendirilmiş ve her iki ajansın haberlerini kapsayacak 12 ana gündem kategorisi olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriler birbiriyle ilişkili fakat ayrı savaş konularından oluşmaktadır. Savaşla ilgili ‘neyin’ konuşulması gerektiğini ifade eden 12 kategori haberlerde yer alan toplam 40 alt kategori çerçevesinde incelenmiştir. Belirlenen alt kategori kümesi, ana konuların ‘hangi alt konular etrafında konuşulması gerektiğini ifade etmektedir. Çalışmada tüm kategoriler, ifadelerin daha anlamlı olabilmesi için yerine göre konu, mesele, nesne veya madde şeklinde anılmıştır. Tablolarla birlikte tartışmalarda da genel olarak ‘konu’ ifadesi kullanılmıştır.

Aşağıdaki tabloda ajansların ilk gün yayınladığı 100 habere ilişkin inceleme kategorileri verilmiştir.

Tablo 1. TASS ve Ukrinform Haber Ajanslarının Gündem İnceleme Kategorileri

	Ana Konu
1	Savaşa taraf olan bölgeler, birlikler ve ülkeler
2	Fiili savaş
3	Rusya
4	Ukrayna
5	Putin
6	Zelensky
7	ABD
8	BM
9	NATO
10	AB

11	Donbass Cumhuriyetleri (DPR, LPR)
12	Ekonomi

Tablo 1’de yer alan ana konuların nasıl belirlendiğini ortaya koymak adına bu konuların kısa birer açıklaması aşağıda yapılmıştır.

Savaşa taraf olan bölgeler, birlikler ve ülkeler: Rusya ve Ukrayna dışında üçüncü tarafların (ABD, NATO vs.) savaşa ilişkin yanlı açıklamalarının veya eylemlerinin görüldüğü haberler bu konu kategorisini oluşturmuştur. Her biri kendi içinde önemli diğer bir ana gündem konusu olarak belirlenen kategoriler bir araya geldiğinde ‘savaşa taraf olanların’ genel bir resminin ortaya konulmasını sağladığı düşünülmüştür.

Fiili savaş: Fiili savaşın tanımlandığı, nedenlerinin açıklandığı, çatışma bilgilerinin ve bu çatışmaların sonuçlarının verildiği, sıcak çatışma bölgelerinde zararların en aza indirilmesi için alınan önlemler ve medya bilgileri bu ana konu kapsamında değerlendirilmiştir.

Rusya ve Ukrayna: Kurumsal olarak ülkeleri ilgilendiren haber konuları bu ana konuları oluşturmuştur.

Putin ve Zelensky: Liderlerin dolaysız konu olduğu haberler, ülkelerinden bağımsız olarak bu ana konuları oluşturmuştur.

ABD, BM, NATO, AB, Donbass Cumhuriyetleri: Savaşa taraf olan ve haberlerde önemle gündeme taşınan nesneler olduğundan ayrı birer ana gündem konusu olarak belirlenmiş ve ayrıntılı açıklanmaları hedeflenmiştir.

Ekonomi: Savaşa taraf olan ülkelerin en önemli silahı ve fiilen savaşan taraflar için en hassas konulardan olduğu için ana gündem konusu olarak belirlenmiştir.

Tablo 1’de rast gele dizilmiş bu konuların, alt konularıyla birlikte hangilerinin ön plana çıkarıldığı, tekrar edilme sıklıklarına göre nicel olarak incelenmiş ve her bir ajansın gündem konu sıralaması yapılmıştır. Haber konu kategorilerinin tekrar edilme sıklıkları ve konuların geçtiği haber içeriklerindeki ifadelerin taşıdıkları anlamlar üzerinden bu ana konuların nasıl çerçevelendiği yorumlanmıştır. Bu aşamada nitel içerik analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki sorular belirlenmiştir.

Soru 1: TASS Haber Ajansı savaş ile ilgili hangi ana gündem konularını ne sıklıkta gündeme taşımıştır?

Soru 2: TASS Haber Ajansı’nın üzerinde durduğu ana konular, alt konuların tekrar sıklığı ve çerçevelenmeleri ile nasıl sunulmuştur?

Soru 3: Ukrinform Haber Ajansı savaş ile ilgili hangi ana gündem konularını ne sıklıkta gündeme taşımıştır?

Soru 4: Ukrinform Haber Ajansı'nın üzerinde durduğu ana konular, alt konuların tekrar sıklığı ve çerçevelenmeleri ile nasıl sunulmuştur?

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

TASS ve Ukrinform haber ajanslarının fiili savaş döneminde yayınladığı haberler bu araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Savaşın başladığı günden itibaren yayınlanmış ilk 100 haber örneklem olarak seçilmiştir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmada incelenen ajansların ilk 100 haberinin ilk gün yayınlanmış olması temel bir sınırlılıktır. Sonraki günlerde yayınlanmış haberlerle gündemin sıralanışının veya konuların çerçevelenişinin değişebileceğini ifade etmek mümkündür. Diğer bir sınırlılık gündem belirleme teorisi ile ilgilidir. Gündem belirleme teorisi, haber medyasının öne çıkardığı gündem konuları ile kamuoyu gündem konularının karşılaştırılması ile başlamıştır. Daha sonra ise, medyalar arası gündem konularının araştırılması, ağ gündem belirleme gibi araştırmalar gelişmiştir. Dolayısıyla teori, siyasi alanın, kamunun, medyaların (sosyal medya dâhil) gündemlerinin karşılaştırılmasına yoğunlaşmıştır. Elbette bu karşılaştırma için ilk önce tarafların gündemleri tespit edilmiştir. Bu çalışma da, sadece TASS ve Ukrinform'un savaş gündemlerinin belirlenmesi ve çerçevelenmesi ile sınırlandırılmıştır. Böylelikle iki ajansın savaşı farklı yönleriyle nasıl sundukları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Araştırma Verilerinin Toplanması ve Analizi

Ajansların ilk gün yayınladığı 100 haber, ajansların resmi Twitter hesaplarından (@tass_agency; @UKRINFORM) elde edilmiştir. Çalışmanın, savaşın başlamasından yaklaşık iki ay sonra yapılmış olması, web siteleri üzerinden geriye dönük bilgilere ulaşmayı zorlaştırmıştır. Bu nedenle bu yola başvurulmuştur. Analiz verileri 1-10 Nisan 2022 tarihleri arasında toplanmıştır.

Ajansların Twitter paylaşımları veri toplama ve analizi açısından iki yönde fayda sağlamıştır. Birincisi, haber ajansları veya genel olarak haber medyası, web siteleri üzerinden yayınladıkları haberleri eş zamanlı olarak Twitter'dan da yayınlamaktadır. Bundan dolayı ilk gün düzenli yapılmış haberlere erişim sağlanmıştır. İkincisi, ajansların savaşa ilişkin konularda vermek istedikleri mesajın yani konuların paketlenme veya çerçevelenme durumlarının tespit edilebilmesi kolaylaşmıştır. Teorik kısımda vurgulandığı gibi, haber okuyucuları haberlerin başlığı dışında içeriğini çok fazla okumamaktadır. Twitter, sadece belli sayıda karakterle metin paylaşılabilen bir mecraadır. Haber ajansları birkaç cümle ile Twitter'da haberleri özet olarak vermekte, geri kalan içeriğe, web sayfasına verilen linklerle ulaşabilmektedir. Bu açıklamaların doğrultusunda haber ajanslarının, Twitter paylaşımlarında web sitesinde yer alan haberlerin tam metninin en önemli kısmına yer verdikleri ileri sürülebilir. Bununla birlikte, her haber içeriğine linkler yoluyla ulaşılmış, kategorilerle ilgili önemli detaylar not edilmiştir.

Ajans haberleri, her bir ajans için ayrı power point sunum dosyasına kaydedilmiştir. Böylelikle Twitter’den paylaşılan 100 haber için 100 slaytlık bir dosya oluşturulmuştur. Her haberin ilgili linkinden ulaşılan web sitesindeki tam metinden önemli notlar alınarak ilgili slaytlara yerleştirilmiştir. Sonrasında bu slaytlarda yer alan 100 haber tek tek incelenerek, her haberin içeriğinde yer alan ana kategoriler ve ana kategorilerin gündeme getirilmesinde ya da açıklanmasında kullanılan alt kategoriler tespit edilmiştir. Genel olarak bir haberde birden fazla ana kategoriye ve birden fazla alt kategoriye rastlanmıştır. Haberlerde rastlanılan ana kategori konuları ve diğer alt kategoriler sayısal olarak belirlenmiştir. Böylelikle ana gündem maddelerinin ve bu maddelere ilişkin olan alt maddelerin yayınlanma yoğunluğu sıralaması yapılabilmektedir. Bu veriler, ajansların savaş ile ilgili en fazla ‘neyi hangi özel konular etrafında’ anlattıklarını ve dolayısıyla ‘ne’ konuşulmasını istediklerini ortaya çıkarmıştır. Bu gündem sıralaması sonrasında her bir konunun, yer aldığı haberlerde nasıl anlatıldığı, haberlerin sunum ifadelerinden hareketle yorumlanmıştır. Son olarak hem gündem maddelerinin tekrar sıklığı hem de haber ifadeleri birlikte değerlendirilerek TASS ve Ukrinform haber ajanslarının Rusya-Ukrayna savaşını ‘nasıl’ sunduklarının bir resmi çekilmeye çalışılmıştır.

BULGULAR

TASS ve Ukrinform haber ajanlarının Rusya-Ukrayna savaşına ilişkin haber sunumları bu bölümde incelenmiştir. Ajansların haber kategorilerinin kodlandığı tablolar kullanılarak araştırma verileri analiz edilmiştir.

TASS Haber Ajansı

TASS Haber Ajansı’nın inceleme konuları ve çerçevelenmeleri aşağıdaki tabloda açıklanmıştır.

Tablo 2. TASS Haber Ajansı Ana Konular, Alt Konular ve Çerçeveler

Sıra	Ana Konu		Alt Konular			Çerçeveler
	Sıklık		Sıra	Sıklık		
1	61	Savaşa taraf olan bölgeler, birlikler ve ülkeler	1	14	Donbass Cumhuriyetleri	Rusya’nın yanında dost bölgeler
			2	8’er	ABD, BM, NATO	Rusya karşıtı ülke ve organizasyonlar
			3	6	AB	Rusya karşıtı düşman organizasyon
			4	4	Belarus	Rusya’nın yanında dost ülke
			5	3	İngiltere	Rusya karşıtı düşman ülke
			6	3	Kırım	Rusya’nın yanında dost bölge
			7	2’şer	Almanya, Avusturya	Rusya karşıtı düşman ülkeler
			8	1	Çin	Rusya’nın yanında dost ülke
			9	1’er	Moldova, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Letonya	Rusya karşıtı düşman ülkeler
2	50	Fiili savaş	1	14’er	Tanım ve nedenler	Askeri operasyon, Dosbass’a yardım
			2	11	Önlemler	Ukrayna ve Rusya’da sivil hayat güvenli

			3	10	Çatışma ve sonuçlar	Saldırgan ve başarısız Ukrayna, sadece askeri alt yapıyı vuran ve başarılı Rusya
			4	3	Uluslararası medya	Yanlış bilgi yayan, provokasyoncu
3	21	Rusya	1	10	Politika	Uluslararası hukuka uygun, barışçıl
			2	8	Ekonomi	Düşman hedefinde, uluslararası güce sahip
			3	6'sar	Ordu ve siviller	Saygılı, kuralcı, koruyucu, güçlü, güvenli
4	20	Ukrayna	1	14	Politika	Batı kontrolünde, saldırgan, düşmanca
			2	13	Ordu	Kurallara uymayan, saldırgan, etkisiz
			3	4	Siviller	Korku içerisinde, güvenliksiz, çaresiz
			4	1	Ekonomi	Tıkanmış, yürütülemez halde
5	15	Ekonomi	1	8	Uluslararası ekonomi	Enerjiye Rusya'ya bağımlı, sıkıntılı
			2	6	Rusya'ya yaptırımlar	Düşmanların hedefinde
			3	3	Rusya ekonomisi	Sağlam, güçlü, savaştan etkilenmiyor
6	14	Donbass (DPR, LPR)	1	11	Güvenlik	Saldırı altında, Rusya'nın korumasına muhtaç
			2	4	Liderler	Rusya'nın yanında savaşan, halkını koruyan
7	10	Putin	1	5	Donbass Bölgesi	Bölge halkına yardım eden, koruyucu
			2	3	Güvenlik	Rusya'nın güvenliği için çalışan
			3	2	ABD ve batılı ülkeler	Yayılmacı ve saldırgan ABD ve batıya karşı
			4	2	Ukrayna	Ukrayna'yı özgürleştirecek, sivillere saygılı
8	8	ABD	1	6	Liderler	Rusya'yı suçlayan, düşmanca davranan
			2	1	Politika	Batılı ülkeleri kontrol, yayılmacı, saldırgan
			3	1	Ekonomi	Sorunlar yaşıyor
9	8	BM	1	6	Güvenlik politikaları	Rusya'yı sorumlu tutan, taraflı
			2	1	Liderler	En üst düzeyde Rusya karşıtı
			3	1	Barış	Barışı Rusya'nın diyalogunda arayan
10	7	NATO	1	7	Politika	Rusya'yı hedef alan ve güvenliğini tehdit eden yöntemleri benimseyen düşman ittifak
11	5	Zelensky	1	3	Politika	Halkına korku salan, savaşı davet eden
			2	2	Diplomasi	Müzakereye kapalı, zayıf
12	4	AB	1	5	Ekonomi	Rusya'ya yaptırım planlayan ittifak
			2	2	Politika	Ukrayna yanlısı

Tablo 2'ye göre TASS Haber Ajansı'nın üzerinde durduğu 12 nesne en yoğunundan en aza doğru: savaşın tarafları, fiili savaş, Rusya, Ukrayna, Ekonomi, Donbass Bölgesi Cumhuriyetleri, Putin, ABD, BM, NATO, Zelensky ve AB olarak sıralanmıştır. İlk dört konunun geri kalan yedi konuyu da kapsadığı söylenebilir. Örneğin gündemin altıncı sırasında yer alan Donbass Bölgesi Cumhuriyetleri (DPR

ve LPR), aynı zamanda, ilk sırada yer alan ‘savaşa taraf olanlar’ konusu dâhilinde yorumlanmıştır. Bunun gibi diğer nesneler ve nitelik nesnelerin de birbiriyle ilişkisi bulunmaktadır. Bazı nesneler diğer nesneleri açıklayan birer alt nesne olmuştur.

TASS, 61 tekrarla en fazla, savaşa taraf olan bölgeleri, uluslararası siyasi birlikleri ve ülkeleri konu edinmiştir. Rusya’ya siyasi, ekonomik ve askeri alanlarda karşı duranlar ile yakın ve birlikte olanlar haberlerde sıklıkla yer almıştır. Ülkelerin veya birliklerin savaşa taraf olduklarını ifade eden açıklamaları ve eylemleri, hepsini aynı gündem nesnesinin birer alt nesnesi haline getirmiştir denilebilir. Örneğin 100 haber içerisinde sadece bir defa konu edilen Çin, dış işleri bakanlığı sözcüsünün: “Rusya Ukrayna’daki durumu kendi başına halledebilir, Çin’in askeri desteğine ihtiyacı yok” şeklindeki açıklaması nedeniyle ilk gündem maddesinin bir parçası olmuştur. Çin’in bu açıklaması, Rusya’yı düşmanlarına karşı yeterli bir güç olarak öven, gerektiğinde de askeri destek verebileceğini ima eden bir açıklama şeklinde yorumlanmıştır. İngiltere’nin Ukrayna büyükelçisinin “barışçıl bir ülkeye sebepsiz saldırı” açıklaması ve Ukrayna’ya silah yardımı yapacağı haberleri, Rusya’ya karşı ittifakın kimlerden oluştuğunun gösterilmesinin bir örneği olarak değerlendirilmiştir. Diğer bir örnek, gündemin son sırasında yer alan AB’dir. AB’den toplam dört haberde bahsedilmiş olmasına rağmen, dış ilişkiler ve güvenlik politikası temsilcisi Josef Borrell’in, Rusya’ya karşı ekonomik yaptırımların onaylanacağı açıklaması ve diğer Rusya karşıtı planlarının haberleştirilmesi ile Ukrayna tarafında olduğu gösterilmiştir. Bu nedenle AB, Çin, Letonya ve Kırım gibi haber nesnelerinin birbirinden bağımsız olmadığını ve aynı konuyu açıklamak için gündeme getirildiğini söylemek mümkündür.

Bir numaralı gündem maddesi ile ilgili sonuç olarak, Donbass Cumhuriyetleri, Belarus, Kırım ve Çin, Rusya’nın yanında, dost ve müttefik bölgeler/ülkeler olarak nitelendirilmiş; ABD, BM, NATO, AB, İngiltere, Almanya, Avusturya, Moldova, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Letonya ise Rusya’nın karşısında yer alan ittifakın resmedilmesini sağlamıştır. Bu nesnelerin dost ve düşman niteliklerindeki yaklaşımları üzerinden savaşın taraflarına dair bir çerçeveleme yapıldığını ileri sürmek mümkündür.

İkinci gündem maddesi, 50 tekrar sıklığı ile Rusya ve Ukrayna arasında geçen ve sınır bölgelerini etkileyen sıcak savaşa ilişkin en yakın konuların oluşturduğu fiili savaş maddesi olmuştur. Fiili savaş, 14’er tekrar ile en fazla tanımlama ve nedenlerin açıklanması şeklinde gündeme taşınmıştır. Savaşın tanımlanması ve nedeni, genel olarak birlikte, şu şekilde aktarılmıştır: “Donbass Cumhuriyetleri’nin yardım talebine yanıt olarak gerçekleştirilen askeri operasyon”. Ayrıca nedenler arasında, birer haber ile: “Ukrayna’yı Nazilerden temizlemek ve özgürleştirmek, yabancı ülkelerin şiddet faaliyetlerine son vermek” ve “nükleer silah geliştiren Ukrayna tehdidi” gösterilmiştir. Rus devlet başkanlığı sözcüsü Dmitri Peskov’un: “Rusya demir perde arkasında kalamayacak, kapanması imkânsız bir ülke” açıklaması da fiili savaşın nedenlerinden biri olarak

düşünülmüştür. Ardından önlemler 11 tekrarla ikinci alt gündem konusu olmuştur. Önlemler genel olarak sivil hayatın fiili savaştan korunmasına ilişkin haberleri kapsamaktadır. Rusya’da sivil uçuşların iptali, sınır bölgelerinde okulların kapalı tutulması, tehlikeli bölgelerden sivillerin tahliyesi, Ukrayna vatandaşlarına iyi davranılması emirleri gibi konular fiili savaşın önlemler nesnesini oluşturmuştur.

Sahada gerçekleşen fiili savaşa ilişkin çatışma ve neticeleri bilgileri ise, en hassas ve ilgi düzeyi yüksek meselelerin başında gelebilecek olmasına rağmen sadece 10 haberde aktarılmıştır. Bu haberlerin tamamında, Ukrayna silahlı kuvvetlerinin Donbass sınır bölgesine yönelik saldırılarından bahsedilmiştir. “Kiev ve diğer Ukrayna şehirlerinde patlamalar” şeklinde verilen haber dışında Rus silahlı kuvvetlerinin hiçbir saldırı haberi yapılmamıştır. Rus ordusunun eylemleri “şehirlere zarar verilmiyor sadece askeri alt yapı hassasiyetle vuruluyor” açıklaması ile nitelendirilmiştir. Ukrayna’nın ise, Donbass bölgesi başta olmak üzere sınırlara ateş açtığı, sivil kargo gemisine füze saldırısında bulunduğu, sınır bölgesi şehirlerinde halkın güvenliğini tehdit ettiği haberleştirilmiştir. Çatışmalara ve sonuçlarına bakıldığında, cılız ve etkisiz kalan Ukrayna saldırıları sonrasında ateş açan noktaları ve genel olarak başından beri sadece askeri alt yapıyı vuran etkili Rusya kuvvetlerinin başarısı şeklinde bir nitelendirmeye gidildiği görülmüştür.

Fiili savaşla ilgili diğer bir alt konu, medya olarak belirlenmiştir. Rus makamların yanlış bilgi yayan yabancı basına karşı dikkatli olunması ve sosyal medya üzerinden organize edilen yasa dışı eylemlere karşı cezalandırma uyarısı kapsamında uluslararası medya gündeme taşınmıştır. Rusya’nın saldırganlığı ve şehirlere zarar verdiği iddiaları, uluslararası medyanın yalancılığı şeklinde paketlenmiştir.

Üçüncü gündem maddesi, 21 sıklıkla Rusya olmuştur. 10 haberde Rusya’nın savaşla ilgili politikaları vurgulanmıştır. Buna göre Rusya, genelde Batılı ülkelerin emperyalist eylemlerine ve şiddet yöntemlerine karşı duran, özelde ise, batının otoritesi altındaki Ukrayna’yı ve diğer sınır bölgelerini korumaya çalışan politikalar izleyen siyasi güç şeklinde çerçevelenmiştir. Fiili savaş özelinde, Ukrayna’yı ve sınır bölgelerini batı baskısından kurtarmak amacı taşıyan, sivillere ve şehirlere zarar vermeyen, savaş esirlerine saygılı, hukuka uygun kuralları barındıran yöntemlerle operasyon yapılmaktadır. Bu nedenledir ki sekiz haberle, Rusya nesnesinin alt nesnesi olan Rusya ekonomisinin, batılı ülkelerin yaptırım tehditleriyle karşı karşıya kaldığı gündeme taşınmıştır. ABD ve AB başta olmak üzere batılı ülkeler ve birlikler Rusya ekonomisini hedef almaktadır. Ancak Rusya ekonomisinin, özellikle Avrupa’nın, gaz ve petrolden oluşan enerji bağımlılığı nedeniyle uluslararası gücü olduğu, enerjide fiyat artışı, rublenin dolar ve euro karşısında değer kazandığı gibi haberlerle vurgulanmıştır. Rus ordusunun gücü ise, Donbass ve Kırım bölgelerinde alınan sonuçlarla vurgulanmıştır. Fiili savaşta üstünlüklerinden bahsedilen ordunun, aynı zamanda sivilleri ve yaşam alanlarını

koruyan, savaş hukukuna uygun operasyonlar yaptığı haberlerine yer verilmiştir. Son olarak Rusya halkının savaştan zarar görmemesi için ulaşımdan eğitime ve ekonomik hayata çeşitli düzenlemeler haber olmuş, sivillerin güvende olduklarının altı çizilmiştir.

Dördüncü gündem maddesi, 20 tekrar ile Ukrayna olmuştur. Rusya ile aynı nitelikli gündemler belirlenmiştir. 14 sıklıkla Ukrayna politikalarının haberlerde vurgulandığı değerlendirilmiştir. Buna göre Ukrayna, uzun süredir hem Donbass'a hem de Kırım'a yönelik saldırgan bir tutum içerisinde. Askeri operasyonun yani fiili savaşın ana nedeninin de bu olduğu sıklıkla vurgulanmıştır. Örneğin "Kırımda 2014'ten beri baskı uygulayan ve Kuzey Kırım kanalını bloke eden Ukrayna" haberinde su tedarikinin yeniden başlatılacağı duyurulmuştur. Ukrayna politikaları genel olarak düşmanca nitelendirilmiştir. Nükleer silah geliştirme çabaları gündeme taşınmıştır. Savaş öncesi politikaların yanında fiili savaş yöntemleri de haberlerde genel olarak olumsuz olarak nitelendirilmiştir. 'Zelensky' gündem nesnesinde de değinilecek olan Ukrayna politikalarının genel olarak batılı ülkelerin kontrolünde şekillendiğini ifade eden bir çerçeveleme yapıldığını ifade etmek mümkündür.

Ukrayna ordusu ise, "sınırdaki Ukrayna askerleri yerlerini terk ediyor", "Azak Denizi'nde Rus sivil kargo gemisi füze saldırısına uğradı", "Ukrayna'ya silah yardımı yapacağını söyleyen Londra'ya zaten yapıyorsun cevabı" gibi haberlerle, korkak, saldırgan savaş hukukunu çiğneyen ve zayıf niteliklerle paketlenmiştir. Bunun yanında Ukrayna halkına ise genel olarak saygılı yaklaşmış haberler yapılmıştır. Ancak sivilleri çaresiz, korkutulmuş ve ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanan bir durumda sergileyen haberler de aktarılmıştır. Bu haberler, Ukrayna'nın yanlış politikaları ve acizliğini sergilemenin bir yolu olarak yorumlanmıştır. "Kiev yönetimi hava saldırısı uyarısıyla sakinlerin sığınaklara gitmesini istedi / Rusya hiçbir sivil zarar vermeyecek", "Zor durumda sivil halk, alışveriş yapmakta zorlanan, banka işlemlerini güçlük yapan siviller" gibi haberler, bu durumun böyle çerçevelenmesini sağlamıştır. Bu haberler aynı zamanda son nitelik nesnesi olan Ukrayna ekonomisi ile ilişkilendirilmiştir. Haber, bireysel banka işlemlerinin ve alışverişin dahi güçlük yapıldığını aktarmış, dolayısıyla ekonomi ile ilgili olumsuz ipuçları verilmiştir.

Gündemin beşinci sırasında yer alan Ekonomi, Rusya ve AB gündemleriyle yakından ilişkilidir. Özellikle savaşa taraf olan batılı ülkelerin ve birliklerin liderlerinin açıklamalarından Rusya'ya karşı kullanabilecekleri ilk ve en önemli güç unsuru olduğunun anlaşılması, bu konuyu ayrı bir temel nesne haline getirmiştir. Fakat TASS, daha çok Rus ekonomisine bağımlı bir Avrupa vurgusu yapmıştır. Yukarıda Rusya gündeminde bu konulara değinilmiştir. Genel bir ifade ile Rusya'yı ekonomik yaptırımlarla köşeye sıkıştırmak isteyen batılı güçlerin, diğer taraftan Rusya'ya enerji başta olmak üzere uluslararası ticari faaliyetlerin yürütülmesi konusunda bağımlı olduklarının altı çizilmeye çalışılmıştır. Rusya'nın,

deniz geçişlerini kapatması ve nakliye hizmetlerinin yapılamıyor olmasının aktarılması bu bağımlılığı gösteren habere bir örnektir. Rusya'nın kendi içerisindeki ekonominin ise sorunsuz olduğunu ifade eden haberlere yer verilmiştir.

Gündemin altıncı maddesi, Ukrayna saldırıları nedeniyle Rusya'ya yardım çağrısında bulundukları iddia edilen ve böylelikle savaşın nedeni olarak gösterilen Donbass Cumhuriyetleridir. Bu sebeple, aynı zamanda TASS'ın en önemli gündeminin birinci sırasında yer alan Donbass bölgesi en yoğun olarak, tehdit altında olan güvenliği konusunda gündeme taşınmıştır. Yine aynı sebeple, savaşın merkezinde bir rol oynayan Donbass, gündemin yedinci sırasında yer alan Putin ile de yakından ilişkili olmuştur. DPR ve LPR, Rusya ile birlikte fiili savaşa katılmaktadır. Dört haberde liderlerinin açıklamasına yer verilmiş, Rusya'ya sadakatleri ortaya konmuştur. Donbass'a ilişkin Putin'in açıklamaları ve "Donbass'tan 93 sivil tahliye edildi pansiyona yerleştirildi" gibi haberlerle bir hikâye yazılmıştır. Rusya, can güvenliği olmayan, saldırılar altında güçsüz ve çaresiz kalan Donbass'ın hikâyesinde başkahraman olarak insani yardım operasyonunu başlatmıştır. Böylelikle fiili savaşın ateşlenmesinin meşru çerçevesi çizilmiştir ifadesini kullanmak mümkündür.

Gündemin yedinci maddesi Putin, en yoğun Donbass ile ilgili açıklamaları ile gündeme taşınmıştır. Güvenlik, ABD ve batılı ülkeler ve Ukrayna, Putin ile ilişkili diğer nitelikli gündem konuları olmuştur. Konuların birbiri ile sıkı ilişkileri bulunmaktadır. Sürekli Donbass liderlerinin yardım çağrısına yanıt olarak insani yardım operasyonu başlatıldığı temel düşüncesi ile gündeme yerleştirilen Putin'in, bu konu etrafında güvenlik sorunlarından, alınması gereken tedbirlerden, Donbass ve dolayısıyla Rusya sınırlarına dayanmış yayılmacı ABD ve batılı ülkelerin baskısından bahsettiği açıklamalar haber olmuştur. Batılı ülkeleri ABD'nin kurduğu yalanlar imparatorluğu olarak tanımlayan Putin, Rusya'ya saldırının yıkıcı ve korkunç olacağını ifade etmiştir. Bu açıklamalarla birlikte, Donbass sınır bölgesi güvenlik meselelerinin ve Ukrayna dâhil savaşa taraf olan nesnelerin tutumlarının yan yana konulması ile ortaya bir resim çıktığı söylenebilir. Buna göre Rusya, otoriter ABD tarafından yönetilen batılı ülkeler ve birliklerin (NATO, AB, BM) hedefindedir. Ukrayna'nın nükleer silah geliştirme çalışmaları, Donbass'a saldırganlığı ve batılı ülkelerin savaşta Rusya'ya düşmanca, Ukrayna'ya ise dostça yaklaşmalarının nedeni budur. Ukrayna yönetimi burada kullanılan bir araçtır. Rusya'yı Ukrayna gibi araçlarla demir perde arkasına hapsetmek isteyenlerle mücadele edilmektedir. Bu nedenle Ukrayna halkının ve topraklarının da batılı güçlerin elinden kurtarılıp özgürleştirilmesi gerekmektedir. Bu hikâyenin başkahramanı Putin, ABD ve batılı ülkelerle mücadele eden kararlı ve koruyucu bir lider olarak çerçevelenmiştir denilebilir. Putin'nin, Ukrayna'yı ve ordusunu açık hedef olarak gösterdiği, Zelensky'yi dikkate aldığı hiçbir haber bulunmamaktadır. Zelensky'yi rakip olarak görmeyen Putin, Ukrayna sivillerine ve askerlerine (esirlere) şefkatli yaklaşım gösterilmesinin altını çizmektedir.

TASS, Ukrayna ve Ukrayna ordusunu gündemin çok ciddi bir nesnesi olarak vurgulamamıştır. Özellikle Zelensky’yi hemen hemen hiç gündeme taşımamış, gündemin son sıralarında, zayıf, çaresiz, halkını korkulara sürükleyen bir lider olarak çerçevelemiştir. Toplam beş haberde sıkıyönetim ilan ettiğinden, seferberlik yasa tasarısı hazırladığından, bir saldırı olursa halkı sığınaklara gitmeleri konusunda uyardığından, Rusya ile diplomatik ilişkileri kopardığından ve Avusturya liderine “ne kadar dayanırız bilmiyorum” dediğinden bahsedilmiştir. Bu haberler Zelensky’yi, savaşı büyütmek isteyen, müzakereye kapalı, halkını koruyamayan ve aciz bir lider olarak göstermiştir. Bunun karşısında TASS’ın asıl ciddiyetle yaklaştığı gündem nesneleri gündemin ilk sırasında yer alan ve ayrıca incelenmesi için gündemin 8, 9, 10 ve 12. sıralarında yer alan ABD, BM, NATO ve AB olmuştur. Bu ülkelerin ve organizasyonların Rusya’yı hedef alan düşmanca açıklamaları ve eylemleri sürekli haberleştirilmiştir. AB’nin ve ABD’nin yaptırım tehditleri, BM’nin güvenlikten Rusya’yı sorumlu tutan açıklamaları, NATO’nun batı Rusya sınırında askeri faaliyet yürüttüğü gündeme taşınmıştır.

Ukrinform Haber Ajansı

Ukrinform Haber Ajansı’nın inceleme konuları ve çerçevelenmeleri aşağıdaki tabloda açıklanmıştır.

Tablo 3: Ukrinform Haber Ajansı Ana Konular, Alt Konular ve Çerçeveler

Sıra	Ana Konu		Alt Konular			Çerçeveler
	Sıklık		Sıra	Sıklık		
1	62	Fiili savaş	1	30	Çatışma ve Sonuçlar	Rusların yoğun saldırısı ve yıkım, Ukrayna’nın savunması ve direnme
			2	25	Önlemler	Ukrayna’da sivil hayat tehlike altında
			3	7	Tanımlama	Rusya’nın düşmanca saldırganlığı
			4	5	Medya	Dikkatli olunması gereken araçlar
2	22	Savaşa taraf olan birlikler ve ülkeler	1	7	ABD	Ukrayna’nın yanında müttefik ülke
			2	4	BM	Ukrayna’nın yanında müttefik
			3	3	AB	Ukrayna’nın yanında müttefik birlik
			4	2’şer	NATO ve Almanya	Ukrayna’nın yanında müttefik organizasyon ve ülke
			5	1’er	İsviçre, Fransa, İngiltere, Baltık Ülkeleri, Türkiye	Türkiye dost ülke, diğerleri Ukrayna’nın yanında müttefik ülkeler
3	20	Ukrayna	1	12	Siviller	Güvende değil, siviller tedbirli olmalı
			2	10	Ordu	Savunmada, elinden geleni yapıyor
			3	2	Politika	Halkını dinliyor, batılı güçlerle hareket
			4	2	Ekonomi	Enerjide Rusya’ya bağımlı değil
4	11	Zelensky	1	6	Politika	Batılı dünyası ile hareket, savaşa hazırlık
			2	5	Diplomasi	Batılı güçlerle yoğun müttefiklik uğraşısı
5	8	Rusya	1	7	Politika	Hukuk dışı, saldırgan, düşmanca, işgalci
			2	3	Ordu	Hukuk dışı, saldırgan, durdurulması zor
6	7	ABD	1	4	Liderler	Ukrayna’nın yanında

			2	4	Politika	Rusya'yı durdurma ve cezalandırma
7	7	Putin	1	7	Politika	Ukrayna'ya engel, saldırgan, Ukrayna'nın tek başına mücadelesi zor
8	5	BM	1	5	Politika	Ukrayna yanlısı
9	3	AB	1	3	Politika	Ukrayna yanlısı
			2	1	Ekonomi	Ruslara yaptırım uyguluyor
10	2	NATO	1	2	Politika	Ukrayna yanlısı
11	2	Ekonomi	1	1	Rusya'ya yaptırımlar	Ruslar ekonomik olarak olumsuz etkileniyor
			2	1	Ukrayna ekonomisi	Enerji sorunu yok
12	1	Donbass (DPR, LPR)	1	1	Donbass'ın tanınması	Batılı güçlerin kabul etmeyeceği, karşılığını verecekleri bir mesele

Tablo 3'te 12 haber nesnesi, Ukrinform Haber Ajansı'nda tekrar edilme sıklıklarına göre sıralanmıştır. Buna göre nesneler, en yoğunndan en aza doğru: fiili savaş, savaşa taraf olan birlikler ve ülkeler, Ukrayna, Zelensky, Rusya, ABD, Putin, BM, AB, NATO, Ekonomi ve Donbass Bölgesi Cumhuriyetleri şeklinde sıralanmıştır. TASS Haber Ajansı'nda olduğu gibi her bir nesne ve alt nesnelerin birbiriyle ilişkisi bulunmaktadır. Örneğin fiili savaş ile ilgili ön plana çıkan çatışma haberleri, 'Ukrayna' ve 'Rusya' haber nesnelerinin 'ordu' ve 'politika' alt başlıklarını yakından ilgilendirmektedir. Çatışma haberlerinin sunum şeklini, her iki devletin bu unsurlarını nitelendirmenin veya çerçevelemenin bir yolu olarak anlamak mümkündür denilebilir.

Ukrinform, 62 tekrarla en fazla fiili savaş konu edinmiştir. Çatışma ve sonuçlar alt konusu 30 tekrar sıklığı ile ajans gündeminin bir numaralı maddesinin en yoğun gündeme taşınma şekli olmuştur. Önlemler, 25 tekrar ile ikinci sırada yer almıştır. Fiili savaşın 7 haberde tanınımının vurgulandığı ifade edilebilir. Medya kapsamına girecek meselelere ise 5 tekrar ile değinildiği görülmüştür.

Çatışma ve sonrasında ortaya çıkan sonuçların anlatımı, genel olarak Rusya saldırılarının ve verdiği zararların aktarılması şeklindedir. Bu anlatım şu örneklerle anlaşılabilir: "Ukrayna hükümeti web siteleri siber saldırıya uğradı", "Rusya taarruza geçti Ukrayna askeri tesisleri saldırıya uğradı", "Kiev bölgesinde bombardıman sonucu askeri alt yapıda yangın", "Rus birlikleri Luhansk bölgesinde iki köyü ele geçirdi ve Ukrayna genelinde askeri depolarda yangın çıktı", "Ukrayna Devlet Acil Durum Servisi havaalanı kontrol noktası imha edildi", "Melitopol da askeri üs bombalandı kurbanlar var". Buna karşılık bazı çatışma haberlerinde ise Ukrayna'nın direndiği şu haberlerle ifade edilmiştir: "Patlamalar var! Düşman saldırısı var! Çalışıyoruz!", "Ukrayna denizaltıları saldırıları püskürtüyor", "Ukrayna Hava savunması çalışıyor, birçok savunma saldırısı başlatıldı". Bu saldırılara yönelik alınan ve alınması gereken önlemler, 25 tekrar ile fiili savaşın gündeme taşınmasında ikinci sırayı almıştır. Sıkıyönetim ilanı, birçok bölgede okulların kapatılması, ateş altındaki bazı bölgelerden sivillerin tahliyesi alınan önlemler arasındadır. Alınması gereken önlem haberleri ise üzerinde en çok

durulan ve dikkat çekici nitelikte olan hususlardan oluşmaktadır denilebilir. Dış İşleri Bakanı Kuleba'nın sıraladığı beş acil önlem şu şekildedir: “Rusya'ya karşı derhal yıkıcı yaptırımlar, Rusya'nın SWIFT ile bağlantısını kesme, Rusya'nın tam izolasyonu, Ukrayna'ya mali ve insani yardım”. Bunun dışında, Ukrayna halkına kendi önlemlerini alma çağrılarının olduğu şöyle haberlere sıklıkla rastlanmaktadır: “Bazı bölgelerde askeri birliklerin yakınında yaşayan vatandaşlardan taşınmaları isteniyor”, “Başsavcılık Ukraynalıları tüm Rus suçlarını kaydetmeye çağırdı”, “Eski İçişleri Bakanı Arsen Avakov, Kiev'in toprak savunması için müfrezeler kuruyor. Toprak savunma saflarına katılmak isteyen herkesi silah ve mühimmatlarıyla gelmeye hazır olmaya çağırdı”.

Böylesi bir savaşın tanımlanması, haliyle “saldırganlık” şeklinde yapılmıştır. “Vladimir Putin'in Ukrayna'ya yönelik saldırı” ve “Ukrayna'ya yönelik saldırı”, “Rusya'nın saldırı” gibi ifadelerle fiili savaş tanımlanmıştır. Kuleba'nın açıklamalarından ise, “Dünya bir an önce harekete geçmeli. Avrupa'nın ve dünyanın geleceğine karar veriliyor” ifadeleri aktarılmış ve böylelikle savaşın, Rusya'nın Avrupa ve dünyaya karşı bir saldırı olduğu vurgulanmıştır.

Fiili savaşın önlemler alt kategorisinde de değerlendirilebilecek medyaya ilişkin aktarılan haberler ise, daha çok yanlış bilgilere karşı dikkatli olunması ve doğru bilginin hangi araçlardan elde edilebileceğine dairdir. Bu konuda yerel kaynakların kullanılması hatırlatılmış, yönetimin de doğru bilgi sağlamak için çalışmaları olduğu belirtilmiştir.

Fiili savaşın alt konular çerçevesinde anlatılması neticesinde ortaya şöyle bir resim çıktığı ileri sürülebilir: “Bu savaş, Ukrayna'dan başlayan ancak Avrupa ve dünyaya yönelik bir Putin ve Rus saldırıdır. Dolayısıyla tüm dünya güçleri karşısında durmalıdır. Düşmanca saldırılara direnen Ukrayna yönetimi, gerekli önlemler alınmaya çalışılsa da desteklenmelidir. Tehlike altında olan Ukrayna halkı kendini korumalı, Rus saldırılarına karşı savaşa hazır olmalıdır”. Son olarak eklemek gerekirse, TASS'ın aksine, böylesi bir savaş ile ilgili ciddi bir nedenin Ukrinform gündeminde yer almadığını ifade etmek mümkündür.

Gündemin en sık tekrar edilen ikinci maddesi, 22 sıklıkla savaşa taraf olan birlikler ve ülkeler olmuştur. Bu konuda en çok anılan taraf 7 tekrar ile ABD olmuştur. Ardından 4 tekrar ile BM, 3 tekrar ile AB, 2 tekrar ile Almanya, 1'er haber ile İsviçre, Fransa, NATO, İngiltere, Baltık Ülkeleri ve Türkiye sıralanmıştır. Gerek bu ülkelerin Ukrayna'ya destek açıklamalarının, gerekse de Rusya'yı suçlama ve yaptırım vaatlerinin gündeme taşınması ile Ukrayna'ya müttefik olan tarafın çerçevesi ortaya konmuştur. Buna göre, ABD başta olmak üzere, BM, AB, NATO, İngiltere, Almanya, Fransa, Baltık Ülkeleri ve İsviçre Ukrayna'nın yanında müttefik olanlardır. Türkiye ise, “Ukrayna dost ülke Türkiye'den destek istedi” şeklinde bir haberle gündeme gelmiştir. Bu nedenle Türkiye'nin açıkça herhangi bir tarafta olmadığı anlaşılmaktadır.

Politikaları, ordusu, sivilleri ve ekonomisi ile toplamda 20 haberde vurgulanan Ukrayna, gündemde üçüncü sırada yer almıştır. En dikkat çekici konu 12 yerde vurgulanan siviller konusudur. Ukrayna ordusunun durumu ile yakından ilgili 10 habere rastlanmıştır. Ardından 2’şer haber, Ukrayna politikası ve ekonomisiyle ilişkilendirilmiştir.

Ukrayna’da sivillerin yoğun tehlike altında olduğu anlaşılmaktadır. Fiili savaşın önlemler konusu ile yakından ilişkili olan sivillerin durumu, oldukça korkutucu gözükmetedir. En az korkutucu haberlerden biri olarak “Kiev’de eczanelerde, bankalarda ve benzin istasyonlarında kuyruklar var” haberini örnek vermek mümkündür. “Kiev’de bir hava tehdidi kaydedildi. Sirenler açılırsa hemen bir sığınağa gitmelisiniz” haberi korku veren bir haber olarak TASS’ın gündeminde de yer almış, ardından Putin’in “sivillere zarar vermiyoruz” açıklaması aktarılmıştır. Buna benzer bir başka haber: “Ukrayna Devlet Acil Servisi, vatandaşları sakin olmaya, değerli eşyalarını toplamaya, sıcak giysiler almaya ve tehdit durumunda 101’i aramaya çağırdı” şeklindedir. Fiili savaş meselesinde yukarıda bahsedildiği gibi sivillerin kendilerini korumanın yanında ülke savunmasına silahlı desteğe varıncaya kadar katılım göstermeleri gerektiği, yapılan haberlerde vurgulanmıştır.

Ordu ise, “Rus saldırganlığına direniyor”, “ülkesini savunuyor ve saldırıları püskürtüyor” gibi haberlerle gündeme taşınmıştır. Bir yandan sivillerin ve uluslararası toplumun desteğini talep eden Ukrayna’nın, diğer taraftan ordusunun fedakâr mücadelesi anlatılmıştır. Dolayısıyla Ukrayna politikası ile ilgili şu haber konuyu özetlemektedir: “dış işleri: Vladimir Putin’in Ukrayna’ya yönelik saldırganlığına ordu hazır ve savunma için ellerinden geleni yapacak. Uluslararası toplumu derhal harekete geçmeye çağırıyoruz. Bu saldırganlığı ancak birleşik ve kararlı adımlar durdurabilir. Ortaklarımız derhal yeni bir yaptırım paketini devreye sokmalı”. Bu haberden anlaşılan Ukrayna politikası, içeride ordu ve halk ile Rusya’ya direnmek, dışarıdan batılı güçlerin yardımını beklemek” şeklinde özetlenebilir. Bununla birlikte Ukrayna Merkez Konseyi (Rada) Üyesi Oleksandr Kornienko’nun “Ukrayna tarafsız durumu kabul etmeyecek, halk %60’ın üstünde bir oranla katılmak istiyor. Putin engel olamayacak. Batılı ülkeler bunun için istişare yapıyor” şeklinde açıklamasının savaşın başlamasına saatler kala yapılan haberi, Ukrayna’nın izleyeceği yolu savaşın öncesinde seçtiğini göstermektedir. Buna göre Ukrayna halkını dinleyen, batılı güçlerle uyumlu hareket eden bir politika izlemektedir. Ekonomi konusu ise, çok yer verilmeyen, sadece enerjide yeterli olduğu ifade edilen bir haberle gündem olmuştur.

Gündemin dördüncü maddesi, 11 tekrar sıklığı ile Zelensky olmuştur. Zelensky, 6 diplomasi ve 5 politika konulu haberle gündeme taşınmıştır. En fazla ABD başkanı Biden ile görüşmesi ile gündeme gelen Zelensky, sıkıyönetim ilanı ve güvenlik konseyi ile savaşa hazırlık toplantıları konulu haberlerle aktarılmıştır. Yoğun diplomasi haberlerinde dünyayı desteğe çağıran ve Biden’dan güvence

aldığı vurgulanan haberlerle Zelensky'nin, batıyla birlikte hareket edeceği savaşa hazır bir lider olarak paketlenildiği görülmektedir.

Gündemin beşinci maddesi Rusya ve altıncı maddesi Putin ise, daha çok saldırgan politikalar ile gündeme taşınmıştır. Rus politikası “Savaşın başlamasından önce Doğu Ukrayna’da bir günde 1700 den fazla ateşkes ihlali” ve “Rusya işgal altındaki kırımdan askeri teçhizat getiriyor” gibi haberlerle hukuk dışı ve işgalci gösterilmiştir. Putin ise, Ukrayna’nın özgür halk seçimlerine karşı koyan, AB ve NATO’ya katılımı engelleyen politikalar izlemektedir. Putin hakkında yapılan haberlerin ortaya çıkardığı Putin resmi şu şekilde ifade edilebilir: Ukrayna vatandaşlarının benimsediği batı normlarına ve yönetimlerine karşı duran, ancak uluslararası toplumun birleşerek karşı koyabileceği saldırgan bir lider”.

ABD, lideri ve politikaları ile gündemin altıncı sırasında yer almıştır. Biden’ın Zelensky ile görüşmeleri, verdiği güvence aktarılmıştır. “ABD Kongresi Rusya’nın Ukrayna’ya yönelik saldırganlığının cezasız kalmayacağını belirtti” haberleri ile Ukrayna’nın yanında politikalar izleyeceği anlatılmıştır.

BM, AB ve NATO da, Ukrayna yanlısı politikaları ile gündeme gelmiştir. BM, 5 tekrar sıklığı ile sekizinci, 3 tekrar sıklığı ile AB dokuzuncu, 2 tekrar ile NATO onuncu gündem maddesi olmuştur. Her üç yapının da Rusya’nın derhal durdurulması gerektiğini ifade eden açıklamaları ve yaptırım planları haber olmuştur.

Ekonomi ve Donbass ise gündemin son iki sırasını paylaşmıştır. “AB Donbass’ın tanınmasının ardından yaptırımlara maruz kalan Rusların listesini yayınladı” haberi her iki konuyu kapsayan bir haber niteliğinde görülmüştür. Buna göre, Donbass Cumhuriyetleri’nin bağımsızlık ilanı ve Rusya tarafından tanınması, hem Ukrayna hem de batılı güçler tarafından kabul edilemez bir mesele olarak gözükmektedir. Bu durumda ekonomi, batılı güçlerin Rusya’ya karşı kullanabilecekleri ilk silahlardan biridir.

SONUÇ

Bu çalışma gündem belirleme ve çerçeveleme teorileri kapsamında yapılmıştır. Teorilerden hareketle TASS ve Ukrinform haber ajanslarının Rusya-Ukrayna savaşını nasıl sundukları içerik analizi yöntemiyle araştırılmıştır. Analiz sonucunda, çalışmanın amacına uygun olarak belirlenmiş araştırma soruları aşağıdaki gibi cevaplanmıştır.

Birinci soru, TASS Haber Ajansı’nın savaş ile ilgili hangi ana gündem konularını ne sıklıkla gündeme taşıdığının araştırılmasına yöneliktir.

TASS’ın savaş gündemi konularının tekrar sıklığına bakıldığında, savaşa taraf olan bölgeler, birlikler ve ülkelerin ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Fiili savaşta yaşanan gelişmelere (örn. sıcak çatışma haberleri) dair konular ise gündemin ikinci sırasında kalmıştır. Rusya ve Putin, Ukrayna ve Zelensky’nin

önünde, daha fazla vurgulanmıştır. Zelensky, gündemin son sıralarında yer bulabilmiştir.

İkinci soru, TASS Haber Ajansı'nın üzerinde durduğu ana konuların, alt konu tekrar sıklığı ve çerçevelenmeleri ile nasıl sunulduğunu ortaya koymaya yöneliktir.

TASS Haber ajansı, gündemin ilk sırasında 'savaşa taraf olanları' konu edinmiştir. Donbass Cumhuriyetleri, 14 tekrar ile bu konunun en yoğun tekrarlanan alt nesnesi olmuştur. Donbass Cumhuriyetleri dışında, Belarus, Kırım ve Çin dost ülkeler olarak nitelendirilmiştir. 8'er tekrar ile gündeme gelen ABD, BM ve NATO, en çok tekrar edilen ve düşmanca tutumları ile gündeme getirilen ülke ve birlikler olmuştur. Bunların ardından AB, İngiltere, Almanya, Avusturya, Moldova, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Letonya düşman taraflar olarak sıralanmıştır. Fiili savaşın gerçek taraflarına yönelik açıklama ve eylemlerde bulunan bu üçüncü taraflar, 'savaşa taraf olan bölgeler, birlikler ve ülkeler' ana konusunun dost ve düşman olarak sunulduğunu göstermektedir. Dost ve düşman tekrar sayıları topluca karşılaştırıldığında ise, TASS'ın gündeminde düşman taraflara iki katı fazla yer verildiği görülmektedir. Dost tarafta yer alanlar toplam 22 tekrar almış, düşman taraftan ise 41 tekrarla bahsedilmiştir. Buradan hareketle TASS'ın bir numaralı savaş gündeminin düşman tarafları ortaya koymak olduğu söylenebilir.

Fiili savaş, 14'er tekrarla en yoğun, tanımlama ve nedenlerin açıklanması ile gündeme gelmiştir. Tanım ve neden genel olarak birlikte verilmiş ve şu şekilde özetlenmiştir: "Donbass'a yardım amaçlı askeri operasyon". 11 önlem haberinde, Rusya ve Ukrayna sivillerinin güvende olduğu vurgulanmıştır. Sıcak çatışmalara ilişkin ise, 10 haber yapılmış ve bu haberlerde Ukrayna'nın sınır bölgelerine yaptığı etkisiz saldırılar aktarılmıştır. Alt konuların ifade ettiği fiili savaş kısaca şöyle sunulmuştur: "Donbass'a yardım amacı taşıyan, sivillerin zarar görmeyeceği, ufak tefek Ukrayna saldırılarına maruz kalan askeri operasyon". TASS, fiili savaşın Ukrayna'ya verdiği zarar veya Ukrayna'da yapılan operasyonların ayrıntılarına hiç değinmemiştir. Savaşı oldukça masum olarak resmetmeye çalıştığı ifade edilebilir.

Rusya ve Ukrayna ana konuları karşılaştırmalı olarak açıklanacak olursa, her ikisi de en fazla politika alt konuları ile gündem olmuştur. 10 yerde ifade edilen Rusya politikaları, hukuka uygun ve barışçıl olarak çerçevelenmiştir. 14 yerde ifade edilen Ukrayna politikaları ise, batı kontrolünde, saldırgan ve düşmanca gösterilmiştir. Ordular da aynı niteliklerde verilmiştir. Ukrayna ordusu 13 yerde anılmış, kurlsız, saldırgan ve etkisiz olarak paketlenmiştir. Rus ordusu ise, 6 yerde saygılı, kuralcı, koruyucu, güçlü ve güvenilir olarak nitelendirilmiştir. TASS 8 haberle Rusya ekonomisinin sağlamlığına fazlaca vurgu yapmış, Ukrayna ekonomisini ise sadece 1 haberde tıkanmış olarak vermiştir. Sonuç olarak Rusya, barışçıl, güçlü, sağlam ve güvenli bir ülke olarak resmedilmiştir. Ukrayna ise, saldırgan, batı kontrolünde, hukuk dışı hareket eden, güvenliksiz bir ülke olarak sunulmuştur.

TASS'ın beşinci gündem maddesi ekonomi, 8 tekrar ile en fazla uluslararası ekonomi alt konusu kapsamında gündeme getirilmiştir. 6 haberde düşman hedefinde gösterilen Rus ekonomisi, sağlam, savaştan etkilenmeyen ve uluslararası ekonominin özellikle enerji konusunda bağımlı olduğu bir yapıda resmedilmiştir.

Altıncı gündem olan Donbass Cumhuriyetleri, savaşa taraf olanlar arasında da 14 tekrar ile üzerinde en çok durulan konudur. Fiili savaşı başlatmanın gerekçesi olarak gösterilen Donbass'ın güvenliği meselesinden dolayı bu konunun gündemde tutulması gerekliliği anlaşılmaktadır. Donbass bölgesi, Rusya'nın korumasına muhtaç ve saldırı altında sıkça tekrarlanmıştır.

Yedinci gündem maddesi Putin, 5 tekrar ile en fazla Donbass alt konusu çerçevesinde gündeme gelmiştir. Donbass başta olmak üzere kendi sınırlarını ve halkını koruyan, Ukrayna ve bölgeyi felakete sürükleyen batılı güçlerle mücadele eden, Ukrayna dâhil bölgesi için çalışan güçlü bir lider olarak çerçevelenmiştir.

Putin'e karşılık Zelensky ise, gündemin son sıralarında, kendi halkını korkulara sevk eden politikaları ve Rusya ile kopardığı diplomatik ilişkileriyle gündeme getirilmiştir. Zelensky'nin zayıf bir lider olmasına rağmen savaş hazırlığı yaptığı dolayısıyla savaş isteyen bir lider olarak gösterildiği ifade edilebilir.

Gündemde esasında bir numarada yer alan fakat ayrı ayrı açıklanması için ana gündem maddeleri olarak belirlenen ABD, BM, NATO ve AB ise gündemin son sıralarını paylaşmışlardır. ABD, 6 tekrar ile en fazla lideri çerçevesinde gündem olmuş, BM 6 tekrar ile güvenlik meseleleri, NATO 7 tekrar ile politika, AB 5 tekrar ile Rusya'ya yaptırım içeren ekonomi alt konularıyla gündem olmuştur. Hepsinin ortak çerçevesi olarak, Rusya karşıtlığı, saldırganlık, düşmanlık gibi nitelikler sıralamak mümkündür. Yalnızca ABD diğerlerinden farklı olarak, batılı ülkeleri kontrol eden bir güç olarak altı çizilmiştir.

Üçüncü soru, Ukrinform Haber Ajansı'nın savaş ile ilgili hangi ana gündem konularını ne sıklıkla gündeme taşıdığının araştırılmasına yöneliktir.

Ukrinform'un savaş gündemi konularının tekrar sıklığına bakıldığında, fiili savaşın ilk sırada yer aldığı görülmüştür. Savaşa taraf olan birlikler ve ülkeler ise ikinci ana gündem maddesi olmuştur. Ukrayna ve Zelensky, Rusya ve Putin'den daha sık gündeme taşınmıştır. Ekonomi ve Donbass bölgesi konuları ise gündemin son sıralarında yer almıştır.

Dördüncü soru, Ukrinform Haber Ajansı'nın üzerinde durduğu ana konuların, alt konu tekrar sıklığı ve çerçevelenmeleri ile nasıl sunulduğunu ortaya koymaya yöneliktir.

Ukrinform'un en önemli gündem maddesi fiili savaş, 30 tekrar ile en fazla çatışma ve sonuçlar alt konusu ile anlatılmıştır. Genel olarak çatışma ve sonuçlar konusu, Rus saldırılarını işlemiştir. Sonuçlar kısmında da bu saldırıların yıkımları

vurgulanmıştır. Bu alt konuda Ukrayna'nın savunması ve direnme bilgileri verilmiştir. 25 tekrar ile önlemler konusunda ise, yoğun olarak sivillerin kendilerini korumaları gerektiğinden ve uluslararası toplumu müdahale etmeye çağrılardan oluşmaktadır. Ukrinform'un haber aktarım ifadelerinde savaş, Rusya'nın saldırganlığı olarak tanımlanmıştır. Medya ise, 5 haberde yanlış bilgilere dikkatli olunması uyarıları ile gündem olmuştur. Alt konuların sıklığı ve çerçevelenme şekliyle hareketle fiili savaş konusunu şu şekilde özetlemek mümkündür: "Rusya'nın düşmanca saldırganlığının bir sonucu. Bu saldırılar karşısında Ukrayna sahada direniyor ancak hem sivillerin hem de uluslararası toplumun desteğine ihtiyaç duyulmaktadır. Aksi halde bu düşmanlık durdurulamaz".

İkinci önemli gündem, savaşa taraf olan birlikler ve ülkeler konusu, 7 tekrar sıklığı ile en fazla ABD alt nesnesi çerçevesinde gündemde tutulmuştur. Ardından 4 BM, 3 AB, 2'şer NATO ve Almanya, 1'er tekrar ile de İsviçre, Fransa, İngiltere, Baltık Ülkeleri ve Türkiye anılmıştır. Ukrinform sadece Ukrayna'nın yanında olan ve Rusya'ya şiddetle karşı çıkan tarafları gündeme getirmiştir. Ukrayna'ya karşı hiçbir taraf gündem olmamıştır. Yalnızca Türkiye tarafsız bir statüde gösterilmiştir denilebilir.

Üçüncü gündem maddesi olan Ukrayna, 12 tekrar sıklığı ile en yoğun siviller alt konusu ile gündem olmuştur. Ardından 10 tekrar ile Ukrayna ordusundan bahsedilmiştir. İki konu birbiriyle bağlantılı şu şekilde çerçevelenebilir: "Ordu elinden geleni yaparak direniyor ancak sivillerin kendilerini korumaları konusunda kendi önlemlerini almaları gerekmektedir". Yine bu iki konu etrafında Ukrayna'nın şu şekilde aktarıldığı ifade edilebilir: "Zor durumda bir ordu, güvende olmayan halk". Bu çerçevelenme, savaşa taraf olanların sıklıkla gündeme getirildiği ve destek çağrıları yapıldığı diğer haberlerle düşünüldüğünde anlamlı gelmektedir. Çünkü Ukrayna zayıf bir durumda gösterildiği taktirde, yardım çağrılarının duyulma ihtimalinin artacağı ifade edilebilir. Neden ne olursa olsun, Ukrinform'un Ukrayna'yı sivil hayat ve ordu yönünden olumsuz çerçevelendiğini ifade etmek mümkündür. 2'şer tekrar ile ifade edilen politika ve ekonomi açısından da zayıf ve bağımlı bir görüntü sergilemiştir. Ukrayna politikası açıkça batılı güçlerin kontrolünde yönlendirilmektedir. Ayrıca Ukrayna yanlısı batılı politikaların da işe yarayacağından oldukça emin bir görüntü ortaya çıkmıştır.

Dördüncü gündem maddesi Zelensky de 6 tekrar sıklığı ile batı politikalarına uyumlu adımları ile gündeme gelmiştir. 5 diplomasi trafiği yürüttüğünün bilgisinin verildiği haberlerde batılı müttefikleri toparlama uğraşısı gözükmektedir. Bunun dışında sıkıyönetim gibi haberlerle gündeme gelen Zelensky, genel olarak: "Rusya'ya karşı koymaya kararlı ancak batının desteğine muhtaç" bir resim içerisinde gözükmektedir.

Beşinci gündem sırasında yer alan Rusya ve yedinci sırada yer alan Putin, 7'şer tekrar sıklığı ile politika alt konularında benzer şekilde gündeme taşınmıştır.

Rusya ve Putin politikası saldırgan, hukuksuz, düşmanca ve işgalci olarak nitelendirilmiştir. 3 tekrar ile ordu ise, politikaya uyumlu şekilde saldırgan ve durdurulması zor olarak çerçevelenmiştir. Rusya ve Putin'in bu yönleri ile engel olunması gereken acımasız birer güç ve lider olarak sunulduğu ifade edilebilir.

Gündemin Altıncı sırasında yer alan ABD ise, Ukrayna ve Zelensky'nin en güvendiği tarafların başında gelmektedir. Rusya'yı durdurma ve cezalandırma politikaları ve Ukrayna'yı teselli eden liderleri toplamda 8 tekrar ile gündemde tutulmuştur. Buradan hareketle ABD konusunun şu şekilde sunulduğu ifade edilebilir: "Kurtarıcı ve cezalandırıcı".

Gündemin sekiz, dokuz ve onuncu sırasında yer alan BM, AB ve NATO da Ukrayna yanlısı politikalar ile gündeme taşınmıştır.

Son sırada yer alan Donbass ise, bağımsızlığının tanınması uluslararası düzeyde kabul edilemez bir nesne olarak anılmıştır.

Sonuç olarak, TASS ve Ukrinform haber ajanlarının, savaş gündem konularını kendi ülke politikalarına paralel olarak sıraladıklarını ve hikâyeleştirdiklerini ifade etmek mümkündür. Savaşın bu iki bakış açısıyla sunumu, uluslararası toplumu, medyayı ve siyaseti etkileyebilir. Bu etkilerin araştırılması bir başka çalışmanın konusu olabilir.

Yazar katkı oranı ve çıkar çatışması beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit katkı vermiştir ve herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

Alyukov, M. (2022). Making sense of the news in an authoritarian regime: Russian television viewers' reception of the Russia-Ukraine Conflict. *Europe-Asia Studies*, 74 (3), 337-359.

Aruguete, N. (2017). The agenda setting hypothesis in the new media environment. *Comunicación y Sociedad*, (28), 35-58.

Bengi, S. H. (2019). Ülkelerin bağımsızlık mücadeleleri ve haber ajansları ilişkisi-Anadolu Ajansı örneği. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35 (100), 449-478.

Bengtsson, M. (2016). How to plan and perform a qualitative study using content analysis. *NursingPlus Open*, 2, 8-14.

Berelson, B. (1952), *Content analysis in communication Research*, Free Press.

Berger, B. K. (2001). Private issues and public policy: Locating the corporate agenda in agenda-setting theory. *Journal of Public Relations Research*, 13 (2), 91-126.

Besova, A. A. & Cooley, S. C. (2009). Foreign news and public opinion: Attribute agenda-setting theory revisited. *Ecquid Novi*, 30 (2), 219-242.

Cheng, Z., Golan, G. J. & Kioussis, S. (2016). The second-level agenda-building function of the Xinhua news agency: Examining the role of government-sponsored news in mediated public diplomacy. *Journalism Practice*, 10 (6), 744-762.

Cui, Z. & Fan, W. (2021). The role positioning and political function of Russian news media. *Гуманитарные науки. Вестник Финансового университета*, 11 (4), 92-101.

Çakır, H. & Okyay, Z. (2019). ABD'nin Kudüs' ü İsrail'in başkenti olarak tanıma kararını, Rus haber ajansı TASS ile okumak. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6 (1), 35-58.

Damstra, A., Jacobs, L., Boukes, M. & Vliegthart, R. (2021). The impact of immigration news on anti-immigrant party support: unpacking agenda-setting and issue ownership effects over time. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 31 (1), 97-118.

Du, Y. R. (2012). Intermedia agenda-setting in the age of globalization: A multinational agenda-setting test. *Global Media and Communication*, 9 (1), 19-36.

Gadimov, j. (2014). Rusya'da devlet ve özel haber ajansları: İtar-Tass, Ria Novosti ve İnterfaks. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 5 (9), 133-147.

Gilardi, F., Gessler, T., Kubli, M. & Müller, S. (2022). Social media and political agenda setting. *Political Communication*, 39 (1), 39-60.

Girgin, A. (2002). Haber ajansı. *Selçuk İletişim*, 2 (2), 107-116.

Grzywinska, I. & Borden, J. (2012). The impact of social media on traditional media agenda setting theory: The case study of Occupy Wall Street movement in USA. *Agenda setting: old and new problems in old and new media*, Wroclaw.

Guo, L. & Vargo, C. J. (2017). Global intermedia agenda setting: A big data analysis of international news flow. *Journal of Communication*, 67 (4), 499-520.

Kamyanets, A. (2022). Ideological shifts in the BBC headlines translated into Ukrainian and Russian. *Perspectives*, 30 (1), 86-102.

Kazun, A. (2017). Agenda-setting in Russian media. *Higher School of Economics Research Paper No. WP BRP*, 49.

Küçükvardar, M. (2021). Haber ajanslarının anlık mesajlaşma servisi kullanımı üzerine bir inceleme: Telegram örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 20 (4), 1757-1778.

Langer, A. I. & Gruber, J. B. (2021). Political agenda setting in the hybrid media system: Why legacy media still matter a great deal. *The International Journal of Press/Politics*, 26 (2), 313-340.

Lim, J. (2011). First-level and second-level intermedia agenda-setting among major news websites. *Asian Journal of Communication*, 21 (2), 167-185.

Lippmann, W. (2020). *Kamuoyu*. (Çev: Orhan Doğuş Yılmaz). Kabalcı Yayınevi.

McCombs, M. E. & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public opinion Quarterly*, 36 (2), 176-187.

McCombs, M. & Valenzuela, S. (2007). The agenda-setting theory. *Cuadernos de Información*, (20), 44-50.

McCombs, M. E., Shaw, D. L. & Weaver, D. H. (2014). New directions in agenda-setting theory and research. *Mass Communication and Society*, 17 (6), 781-802.

Rieger, A.R., Keiley, P.J., Hathaway, L.M., Walker, B.T. & Sweetser, D.K. (2021). Don't say I didn't warn you: an intermedia agenda-setting experiment of public diplomacy. *Public Relations Journal*, 14 (2).

Roberts, M., Wanta, W. & Dzwo, T. H. (2002). Agenda setting and issue salience online. *Communication Research*, 29 (4), 452-465.

Russell Neuman, W., Guggenheim, L., Mo Jang, S. A. & Bae, S. Y. (2014). The dynamics of public attention: Agenda-setting theory meets big data. *Journal of Communication*, 64 (2), 193-214.

Şahin, M. (2013). Ajans gazeteciliği ve medya sektöründe haber ajanslarının etkinliği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 37, 196-210.

TASS [@tass_agency]. (2022). https://twitter.com/tass_agency.

Ukrinform [@UKRINFORM]. (2022). <https://twitter.com/UKRINFORM>.

Ukrinform.(2022).about_agency.https://www.ukrinform.ua/info/about_agency.html.

Vargo, C. J. & Guo, L. (2017). Networks, big data, and intermedia agenda setting: An analysis of traditional, partisan, and emerging online US news. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 94 (4), 1031-1055.

Vargo, C. J., Guo, L. & Amazeen, M. A. (2018). The agenda-setting power of fake news: A big data analysis of the online media landscape from 2014 to 2016. *New Media & Society*, 20 (5), 2028-2049.

Vu, H. T., Guo, L. & McCombs, M. E. (2014). Exploring “the world outside and the pictures in our heads” A network agenda-setting study. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 91 (4), 669-686.

Weber, R. P. (1989), *Basic content analysis*, Sage, London.

Yanardağoglu, E. (2014). Uluslararası iletişim ve kamu diplomasisi: BBC Dünya Servisi Haber Merkezi örneği. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014 (38), 115-131.